Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 4
Den Haag

Directie Multilaterale Instellingen en Mensenrechten
Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20061
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze Referentie
MINBUZA-2018.501072

Bijlage(n)
1

Datum 28 mei 2018
Betreft Mensenrechtenrapportage 2017

Geachte voorzitter,

Graag bied ik u hierbij, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de Mensenrechtenrapportage 2017 aan met de actualisering van het buitenlands mensenrechtenbeleid en de resultaten in 2017.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Stef Blok

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Mensenrechtenrapportage 2017

Actualisering buitenlands mensenrechtenbeleid en resultaten

Mensenrechtenrapportage 2017 | Mensenrechtenrapportage 2017 | Mensenrechtenrapportage 2017 | Mensenrechtenrapportage 2017 | Mensenrechtenrapportage 201

Foto voorzijde: Amsterdam Rainbow Dress met model Valentijn de Hingh bij bijeenkomst ministerie van Buitenlandse Zaken op IDAHOT 2017

Voorwoord

Koptische christenen als doelwit van aanslagen in Egypte. Opgesloten, gemartelde en spoorloos verdwenen homoseksuelen in Tsjetsjenië, de arrestaties van journalisten in Turkije. Gekrompen ruimte voor het maatschappelijke middenveld in Honduras en de ontdekking van meerdere massagraven van Rohingya in Myanmar.

Een greep uit de gebeurtenissen van 2017 waaruit blijkt dat het in veel landen nog altijd niet mogelijk is, gevaarlijk zelfs, om jezelf te kunnen zijn. Om uit te komen voor wie je bent, waar je in gelooft of hoe je ergens over denkt.

Nederland heeft een lange traditie van vrijheid. In lijn hiermee richt het Nederlandse mensenrechtenbeleid zich op jezelf kunnen zijn en je kunnen uitspreken. Mensenrechten zijn er voor iedereen. Alleen zijn ze niet voor iedereen in dezelfde mate bereikbaar. Wij blijven ons inzetten om dat te veranderen. Daarom verhoogt het kabinet het Mensenrechtenfonds met € 7,4 miljoen in 2018 en € 9,6 miljoen vanaf 2019. Ook omdat een betere naleving van mensenrechten zorgt voor een veiligere samenleving met een hogere economische groei.

Onze inzet voor mensenrechten is divers. Zo is in 2017 het aantal Nederlandse *Shelter Cities* gegroeid van 8 naar 11. Plekken waar mensenrechtenverdedigers die in eigen land onder druk staan, op adem kunnen komen, hun netwerk verbreden en trainingen volgen. Dankzij onze inspanningen krijgt dit initiatief nu ook navolging in andere landen.

Ook blijft Nederland zich inzetten voor de bewijzenbank voor misdrijven gepleegd in Syrië om te zorgen dat daders van grove mensenrechtenschendingen niet onbestraft blijven.

Ik bied u, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, de rapportage over de wereldwijde Nederlandse inspanningen en resultaten in 2017 aan.

Stef Blok
Minister van Buitenlandse Zaken

Inhoudsopgave

Inleiding

“We will celebrate, with passion, the 70 years of the Universal Declaration of Human Rights, which incarnates rights common to all the major legal and religious traditions. We will defend it, in this anniversary year, more vigorously than ever before and along with our moral leaders – the human rights defenders in every corner of the globe – we will call for everyone to stand up for the rights of others.”
Zeid Ra’ad al-Hussein

Zeid neemt dit jaar afscheid als VN Hoge Commissaris van de Mensenrechten. Hij spoort iedereen aan op te komen voor de rechten van anderen. Als je opkomt voor de rechten van een ander, kom je op voor je eigen rechten. Rechten die wij als vanzelfsprekend ervaren in Nederland, zijn dat in vele delen van de wereld niet. Daarom moeten wij blijven opkomen voor mensenrechten, wereldwijd.

Dit jaar is het 70 jaar geleden dat de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens is aangenomen. Een uniek document dat het startschot vormde van een periode van decennialange vooruitgang op het terrein van de rechten van mensen wereldwijd. Maar deze vooruitgang staat de laatste jaren sterk onder druk. De universaliteit en de individualiteit van mensenrechten wordt betwist: argumenten voor lokale en regionale belangen, tradities en overtuigingen winnen terrein. In sommige delen van de wereld wordt de eerder geboekte vooruitgang zelfs teruggedraaid. Ook binnen de westerse wereld.

Door een toename van autocratieën en onvrije democratieën, komen mensenrechten steeds verder in het gedrang. In 2017 is de persvrijheid wereldwijd verder achteruitgegaan, de ruimte voor het maatschappelijk middenveld is in veel landen kleiner geworden en de positie van christenen en andere religieuze minderheden is in veel delen van de wereld verder verslechterd. We hebben een toename gezien van internet *shutdowns* waardoor hele gemeenschappen verstoken blijven van informatie en bedrijven niet kunnen functioneren.

De inperking van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld en de media gebeurt door wetgeving, uitlatingen van gezagsdragers, intimidatie en geweld. Dit vernauwt de ruimte voor pleitbezorgers van mensenrechten zoals natuurgerelateerde mensenrechtenrechtenverdedigers, LHBTI (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgender personen en intersekse personen)-voorvechters en bloggers. Deze inperking van mensenrechten vindt vaak plaats onder het mom van veiligheid en stabiliteit. Dit is echter een valse tegenstelling. Het respecteren van mensenrechten zorgt juist voor duurzame veiligheid en stabiliteit, *sustainable security*, aldus ook de EU Speciaal vertegenwoordiger voor de mensenrechten, Stavros Lambrinidis.

Gelukkig zijn er ook positieve ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het terrein van gelijke rechten voor vrouwen. De *#MeToo*-beweging heeft bijgedragen aan het debat over de gelijke rechten van vrouwen en meisjes en bewustwording over wijdverspreid grensoverschrijdend gedrag. Nederland heeft het afgelopen jaar internationaal leiderschap getoond met het *SheDecides*-initiatief voor betere toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.

Ook bedrijven zijn steeds actiever op het terrein van mensenrechten. Zo heeft ABN-AMRO vorig jaar samen met elf andere financiële instellingen publiekelijk de gelijke rechten van LHBTI’s in Hongkong verdedigd. Steden spelen ook een steeds grotere rol op het gebied van mensenrechten. Zo spreken de burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam tijdens buitenlandse bezoeken over mensenrechten. Het kabinet zal bedrijven en steden blijven aanmoedigen een grotere rol en meer verantwoordelijkheid te nemen voor het bevorderen van de mensenrechten.

Het Nederlands lidmaatschap van de Mensenrechtenraad liep in 2017 af. Nederland zette daar een proactief, resultaatgericht en standvastig profiel neer met als belangrijkste politieke succes de resolutie die voorziet in de oprichting van een groep onafhankelijke internationale experts die alomvattend onderzoek doet naar alle schendingen van mensenrechten en humanitair oorlogsrecht in Jemen. Dit is een belangrijke stap op weg naar gerechtigheid voor de bevolking van Jemen. Het onderzoek zal hopelijk ook een preventief effect hebben, omdat de schendingen door de strijdende partijen nu worden gedocumenteerd.

Volgens artikel 90 van de Nederlandse Grondwet heeft de regering de taak de ontwikkeling van de internationale rechtsorde te bevorderen. Dit gaat over mensenrechten wereldwijd, maar betreft ook de Nederlandse inzet voor internationale strafhoven, zoals het Internationaal Strafhof (*International Criminal Court*, ICC) en onze rol in de oprichting van een bewijsvergaringsmechanisme voor misdrijven gepleegd in Syrië (*International, Impartial and Independent Mechanism*, IIIM).

Nederland heeft een rijke traditie als het gaat om onze inzet voor mensenrechten in binnen- en buitenland. Binnen de eigen grenzen zet Nederland zich op veel vlakken in voor de bescherming en bevordering van mensenrechten, neergelegd in onze Grondwet en de vele internationale normen waaraan Nederland zich gecommitteerd heeft. Zo is er een Nationaal Actieprogramma tegen Discriminatie en een Nationaal Actieplan Mensenrechten.

Ook voor het buitenlands beleid blijven mensenrechten een hoeksteen. Die inzet vloeit voort uit de volle overtuiging dat naleving van mensenrechten leidt tot een meer stabiele en welvarende wereld waar ook Nederland baat bij heeft. Dit stelde de minister van Buitenlandse Zaken ook tijdens de begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken in november 2017. Ze vormen het fundament van menselijke waardigheid en vrijheid, en staan aan de basis van open en vrije samenlevingen overal ter wereld. Het bevorderen van mensenrechten is ook in ons eigen belang, omdat een democratische rechtsstaat de beste voedingsbodem is voor welvaart, stabiliteit, groei en ontwikkeling.

Het Mensenrechtenfonds wordt daarom opgehoogd met € 7,4 miljoen in 2018, waarvan € 5,4 miljoen budgettair verwerkt zal worden in de Eerste Suppletoire Begroting en € 2 miljoen in de Tweede Suppletoire Begroting, en € 9,6 miljoen vanaf 2019. Bij de besteding zal bijzondere aandacht uitgaan naar vrijheid van religie en levensovertuiging, de positie van journalisten en gelijke rechten voor LHBTI's, conform het regeerakkoord, de motie Voordewind (Kamerstuk 34775 V, nr. 29) en de motie Sjoerdsma (Kamerstuk 34775 V, nr. 26). Het kabinet is reeds in overleg met maatschappelijke organisaties en het postennet over de nadere uitwerking van de intensivering met het oog op effectieve en verantwoorde besteding. Over de uitkomst hiervan zal het kabinet de Kamer voor de begrotingsbehandeling informeren.

In het regeerakkoord zijn de bevordering van internationale rechtsorde en de mensenrechten in het buitenlands beleid uitdrukkelijk opgenomen. Specifieke aandacht wordt gegeven aan een aantal kwetsbare groepen: LHBTI's, religieuze minderheden, waaronder christenen, en journalisten. Daarnaast behoudt het kabinet de inzet op vrijheid van meningsuiting, gelijke rechten van vrouwen en meisjes, de bescherming van mensenrechtenverdedigers, de bevordering van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid in lijn met het staande buitenlandse mensenrechtenbeleid. In de onlangs gepubliceerde Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie neemt het kabinet een mensgerichte benadering (*human security*) als uitgangspunt voor de wereldwijde inzet voor een veilig Nederland.[1] Hierin staan de belangen van burgers, het beschermen van mensenrechten en thema's zoals duurzame en inclusieve vredesopbouw centraal. Verder blijft het thema mensenrechten en bedrijfsleven een belangrijk aandachtspunt van het kabinet vanwege de sterke samenhang met bredere vraagstukken op gebied van (internationaal) maatschappelijk verantwoord ondernemen en ketenverduurzaming. Om die reden is de Nederlandse inzet op dit thema meegenomen in de nota over Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS-nota), die op 18 mei naar de Kamer is verzonden. In de BHOS-nota is ook voor een brede mensenrechtenbenadering gekozen, zoals tot uiting komt in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Het mensenrechtenbeleid en -instrumentarium wordt wereldwijd ingezet.

Ruimte voor het maatschappelijk middenveld is een algemene voorwaarde voor het kunnen uitoefenen en bevorderen van rechten en voor de uitvoering van het mensenrechtenbeleid wereldwijd. Nederland probeert daarom die ruimte wereldwijd open te houden en daar waar mogelijk te vergroten.

Alleen door samenwerking met partners bereiken we concrete resultaten. Met een gemeenschappelijk geluid kan de EU veel krachtiger een boodschap overbrengen dan Nederland alleen. Goed functionerende VN- en Raad van Europa-instrumenten zijn van groot belang voor het aan de orde stellen van specifieke mensenrechtenkwesties. Daarnaast maken we strategisch gebruik van onze ambassades, het Mensenrechtenfonds en de Mensenrechtenambassadeur.

Het Nederlandse beleid is niet statisch. Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen maken het noodzakelijk om het mensenrechtenbeleid te blijven evalueren en vernieuwen. Nederland behoort tot de kopgroep voor innovatie en zal deze voortrekkersrol ook blijven vervullen. Dat doen we onder andere door, naast zelf landen aan te spreken op mensenrechtenschendingen, innovatieve partnerschappen aan te gaan met onder meer bedrijven, steden en met niet-westerse partners. Samen met anderen gaan we actief op zoek naar verbeteringen, zonder afbreuk te doen aan de universele waarden. Voorbeelden zijn de *Equal Rights Coalition* voor gelijke rechten voor LHBTI's en de *Freedom Online Coalition* voor internetvrijheid. Ook houdt Nederland scherp oog voor technologische ontwikkelingen zoals de digitale revolutie. Dit biedt kansen voor mensenrechten – denk aan toegang tot informatie – maar ook bedreigingen. Er is een sterke groei van onrechtmatige surveillance en internet *shutdowns* waar te nemen.

[1] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/03/20/kamerbrief-geintegreerde-buitenland--en-veiligheidsstrategie-gbvs - Kamerstuk 33694 nr. 12

Mensenrechten zijn onderdeel van de inzet van het Koninkrijk in de VN Veiligheidsraad in 2018 met de bevordering van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid als zwaartepunt. Nederland wil meer aandacht voor mensenrechtenschendingen als oorzaak en indicator van een bedreiging van vrede en veiligheid, de verantwoordingsplicht van daders van schendingen, de relevante informatievergaring en het horen van vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld. Nederland besteedt hieraan aandacht in de eigen interventies en brengt deze aspecten waar mogelijk ook in bij de besluitvorming van de Raad. Een belangrijke opdracht uit het regeerakkoord is een geïntegreerd buitenlands beleid. Het mensenrechtenbeleid biedt een kans de BZ- en BHOS-inzet op mensenrechten te integreren. Dit kan onder meer op gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, de rechten van vluchtelingen in landen van opvang, alsmede van migranten en ontheemden, ruimte voor maatschappelijk middenveld, mensenrechten & bedrijfsleven, de internationale financiële instellingen, en veiligheid & rechtsorde.

Prioriteiten

Nederland zal in het buitenlandse mensenrechtenbeleid inzetten op de volgende prioriteiten:

Vrijheid van meningsuiting
Nederland zal zich ook in de komende jaren inzetten voor vrijheid van meningsuiting on- en offline, het recht op informatie en zich sterk maken voor een onafhankelijke en pluriforme media. Aandacht zal hierbij ook uitgaan naar de positie van vrouwen in de media. Journalisten die het publiek voorzien in hun recht op informatie lopen steeds meer risico op intimidatie, geweld, willekeurige detentie en zelfs de dood. Nederland komt op voor de veiligheid van (Nederlandse) journalisten in het buitenland door inzet op preventie, bescherming en vervolging in lijn met de motie Sjoerdsma, onder meer op gebied van veiligheidstrainingen, verzekeringen en rechtsbijstand (Kamerstuk 34775 V, nr. 26). Voor alle mensenrechtenverdedigers zijn het internet en sociale media onmisbare middelen in hun strijd, maar daarmee komen ook nieuwe online bedreigingen kijken. Nederland zet zich ervoor in dat mensenrechtenverdedigers hun werk online veilig kunnen blijven doen. Ook blijft Nederland vocaal in het bewaken en ontwikkelen van het uitgangspunt dat mensenrechten zowel offline als online toepasbaar zijn, waar mogelijk met de andere landen van de *Freedom Online Coalition*.

Vrijheid van religie en levensovertuiging
Nederland verdedigt internationaal het recht van individuen om de eigen religieuze of levensbeschouwelijke identiteit vorm te geven, om een theïstische, non-theïstische of atheïstische levensovertuiging te hebben, om van geloof te kunnen veranderen of om niet te geloven. Nederland zet de samenwerking met andere landen voort om vrijheid van religie en levensovertuiging te bevorderen. In lijn met motie Voordewind (Kamerstuk 34 775 V, nr. 29) zal de inzet worden geïntensiveerd. Nederland gaat ook meer het snijvlak opzoeken tussen dit onderwerp en de gelijke rechten van LHBTI's. Samenwerking met LHBTI-organisaties met een religieuze overtuiging biedt kansen om een constructieve dialoog te voeren met religieuze leiders en gemeenschappen.

Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes
In de komende jaren zal Nederland zich blijven inzetten voor een verbeterde positie van vrouwen en meisjes wereldwijd om gendergelijkheid te bereiken. Gendergelijkheid draagt bij aan het behalen van verschillende duurzame ontwikkelingsdoelen. De implementatie van Veiligheidsraadresolutie 1325, het bestrijden van geweld tegen vrouwen en kindhuwelijken, en economische en politieke participatie van vrouwen blijven kernthema's. Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) worden integraal onderdeel van het beleid op gelijke rechten voor vrouwen. De *SheDecides*-beweging is een goed voorbeeld van de Nederlandse inzet op SRGR.

Mensenrechtenverdedigers
Nederland zet het beleid van het ondersteunen en beschermen van mensenrechtenverdedigers voort. Veiligheid, capaciteitsopbouw en innovatie staan hierin centraal. Cruciaal is het verdedigen en waar mogelijk vergroten van de ruimte voor het maatschappelijke middenveld. Nederland helpt mensenrechtenverdedigers concreet door het opzetten van regionale relocatie-initiatieven voor mensenrechtenverdedigers. Deze regionale '*Shelter Cities*' bieden de mensenrechtenverdedigers de mogelijkheid om veilig op adem te komen en zich verder te ontwikkelen op het gebied van digitale, fysieke en psychologische veiligheid. Ook het vergroten van de zichtbaarheid van mensenrechtenverdedigers, bijvoorbeeld door de Mensenrechtentulp, draagt bij aan hun veiligheid. Naast de uitreiking van deze jaarlijkse mensenrechtenprijs, zal Nederland lokale Mensenrechtentulpen ondersteunen voor mensenrechtenverdedigers die op innovatieve manier mensenrechten bevorderen.

Gelijke rechten voor LHBTI's
Nederland zet de inzet op gelijke rechten van LHBTI's voort. Hierbij richt Nederland zich specifiek op de afschaffing van strafbaarstelling van homoseksualiteit, het tegengaan van discriminatie en geweld en het bevorderen van sociale acceptatie. In lijn met het regeerakkoord zal de inzet worden geïntensiveerd. Om deze doelen te behalen zal Nederland meer samenwerken met het bedrijfsleven, zoals het netwerk van *Workplace Pride*. Daarnaast vraagt de positie van transgender en intersekse personen binnen de LHBTI-gemeenschap om specifieke aandacht. Daarom omarmt Nederland de in 2017 herziene Jogjakarta-beginselen, waarin nu de mensenrechten van transgender en intersekse personen nader zijn geduid, als basis voor het internationale beleid. Verder blijft de *Equal Rights Coalition* voor Nederland een effectief instrument om het draagvlak voor gelijke rechten voor LHBTI's internationaal te bevorderen.

Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid
Nederland blijft bouwen aan de internationale rechtsorde, conform onze Grondwettelijke opdracht. Een sterke (internationale) rechtsstaat is een voorwaarde voor vrede en democratie waarin mensenrechten worden gewaarborgd.

Dit betekent dat Nederland in verschillende landen blijft inzetten op de versterking van de rechtsstaat. Rechters moeten worden getraind en slachtoffers en kwetsbare groepen moeten een stem krijgen. Voor deze processen geldt geen uniforme aanpak. Er moet rekening worden gehouden met de behoeften en percepties van de lokale bevolking. De strijd tegen straffeloosheid is een belangrijk onderdeel van de inzet op de bevordering van de rechtsstaat. Het is belangrijk dat er na een conflict een transitie plaatsvindt waarin de samenleving herstelt van de wonden van een conflict. Misdadigers verantwoordelijk houden voor hun daden is hier een essentieel onderdeel van. Op dit moment bestaan er nog veel plekken op de wereld waar straffeloosheid geen uitzondering is.

Complementariteit tussen de nationale en internationale systemen is van groot belang. Daarom bouwt Nederland ter bevordering van de rechtsorde en de bestrijding van straffeloosheid in landen internationaal aan een klimaat van rechtvaardigheid en een adequaat stelsel van internationale normen met bijbehorende instituties. Dit past ook binnen de hierboven genoemde Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie waarin het kabinet stelt dat het bevorderen van de internationale rechtsorde en een effectief multilateraal systeem cruciaal is voor de veiligheid van het Koninkrijk. Nederland zet zich, conform de kabinetsreactie op de IOB beleidsdoorlichting van 18 maart 2016, in om leemtes in het internationale systeem te vullen, nieuwe ontwikkelingen te agenderen, het multilaterale stelsel te versterken en Nederland als gastland voor internationale organisaties te positioneren.[2] Op deze vier pijlers werkt Nederland bijvoorbeeld concreet aan de blijvende ondersteuning van het Internationaal Strafhof en aan hervorming van de VN Mensenrechtenraad. De *Responsibility to protect* - de verantwoordelijkheid van individuele staten en de internationale gemeenschap om burgerbevolkingen te beschermen tegen volkerenmoord, misdrijven tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en etnische zuivering - blijft in deze context een belangrijk beginsel voor het Nederlands beleid. Nederland zal het belang van de norm blijven uitdragen, onder meer als covoorzitter van een groep gelijkgezinde landen (*Group of Friends of RtoP*) die gezamenlijke standpunten en beleidsopties bepalen in landen waar de ernstigste misdrijven gaande zijn of dreigen plaats te vinden.

Wanneer misdadigers niet door overheden worden vervolgd, moet de internationale gemeenschap dit vacuüm vullen. Nederland zet daarom in op het versterken van het internationale rechtssysteem, in het bijzonder van adequate geschillenbeslechtings- en vervolgingsmechanismen onder andere via het ICC. Nederland zal zich blijven inzetten voor de uitbreiding van de rechtsmacht en het draagvlak van het ICC. Van groot belang zijn ook de internationale monitoringsmechanismen: internationale onderzoeksteams, speciale rapporteurs, goede bewijsvergaringsmechanismen zodat de verantwoordelijken hun straffen niet ontlopen. Zo blijft Nederland een voortrekkersrol spelen om gerechtigheid voor Syrische burgers te krijgen via de mede door Nederland opgerichte bewijzenbank (*International, Impartial and Independent Mechanism*, IIIM). Deze internationale mechanismen moeten tegelijkertijd de rechtsstaatontwikkeling op nationaal niveau blijven stimuleren. Nederland blijft bijvoorbeeld daarom actief in de *Group of Friends* van het *Mechanism for International Criminal Tribunals* om in de Balkan de impact van het inmiddels gesloten Joegoslaviëtribunaal te waarborgen.

Leeswijzer

Deze rapportage bevat de belangrijkste inzet en resultaten van het kabinet op het terrein van mensenrechten in het buitenland in 2017. De rapportage heeft een thematische en resultaatgerichte focus en richt zich op de prioriteiten van het Nederlandse buitenlandse mensenrechtenbeleid: vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid, vrijheid van religie en levensovertuiging, gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor LHBTI's en internationale rechtsorde/strijd tegen straffeloosheid.

Het werk dat gedaan wordt in de multilaterale organisaties (VN, EU, Raad van Europa, Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en Internationale Hoven en Tribunalen) alsmede in de regio's en landen staat in dienst van deze thematische focus. Aansprekende voorbeelden van bi- en multilaterale inspanningen en resultaten zijn vermeld bij de thematische rapportage.

Gezien de bijzondere inzet op mensenrechten in de EU, in de Mensenrechtenraad, in het migratiebeleid en in het dossier mensenrechten en bedrijfsleven, zijn er aparte kaders opgenomen over deze onderwerpen. Daarnaast is er een hoofdstuk opgenomen over het werk van de Mensenrechtenambassadeur.

Conform de toezegging aan de Tweede Kamer tijdens het Notaoverleg van november 2016 bevat de rapportage een uitgebreid overzicht in de bijlage met de uitgaven aan mensenrechtenprojecten, uitgesplitst naar beleidsprioriteiten en landen. Dit betreft niet alleen het Mensenrechtenfonds, maar ook andere fondsen waaruit mensenrechtenprojecten worden gefinancierd, zowel op de begroting van Buitenlandse Zaken als de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

[2] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/03/18/kamerbrief-met-kabinetsreactie-op-iob-beleidsdoorlichting-vreedzame-geschillenbeslechting-en-tegengaan-van-straffeloosheid - Kamerstuk 31271 nr. 22

EU

Een belangrijk forum voor het Nederlandse mensenrechtenbeleid is de EU, zowel multilateraal als op landenniveau. Mensenrechten zijn de rode draad van het EU buitenlands beleid en sinds eind 2016 nadrukkelijk onderdeel van de *EU Global Strategy*. Samenwerken in EU-kader (lidstaten en de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO)) levert duidelijk voordeel op: de stem van 28 landen is sterker dan die van één.

In 2017 bekrachtigde de Raad opnieuw het belang van het EU externe mensenrechtenbeleid, maar werd het soms ook moeilijker om in concrete gevallen een eensgezinde principiële EU-positie vast te stellen, met name op voor Nederland belangrijke thema's als gelijke rechten voor LHBTI's en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Ook het gezamenlijk aankaarten van de mensenrechtensituatie in landen als Turkije, Egypte, China en Rusland bleek moeilijk. Daarnaast erodeerde de rechtsstaat binnen Polen en Hongarije verder. In andere gevallen lukte het de EU wel om een vuist te maken. Zo werden sancties tegen Venezuela aangenomen vanwege mensenrechtenschendingen en het onderdrukken van de oppositie.

Nederland vraagt aandacht voor deze ontwikkelingen op het hoogste politieke niveau, verdedigt het EU-acquis en werkt ook actief aan het versterken van de EU-interne rechtsstatelijkheidsdialoog, mede in het licht van de interne/externe coherentie van het EU-beleid.

De EU-inspanningen voor afzonderlijke mensenrechtenthema's worden beschreven in het tweede EU Actieplan voor Mensenrechten en Democratie (2015-2019) en uitgedragen door meer dan 140 EU-delegaties wereldwijd. Met meer dan 50 landen onderhoudt de EU een reguliere mensenrechtendialoog, in 2017 onder meer met Ghana, Brazilië, Mexico, de Afrikaanse Unie en ASEAN. Daarnaast benadrukte de EU bij Cuba het belang van verdere democratisering en het recht op vrijheid van meningsuiting en vergadering. In de EU-Iran dialoog werd onder meer gesproken over de rechtsgang, duurzame ontwikkelingsdoelen en gelijke rechten voor vrouwen. De EU sprak met de Afrikaanse Unie (AU) onder meer over het belang van afschaffing van de doodstraf, universaliteit van het ICC en inspanningen omtrent mensenrechten en bedrijfsleven. In het *EU-AU Civil Society Seminar* presenteerden meer dan 50 ngo's van beide continenten aanbevelingen voor uitbanning marteling.

Daarnaast brengt de EU Hoge Vertegenwoordiger Federica Mogherini mensenrechten onder de aandacht in haar contacten met haar tegenhangers, evenals de EU Speciaal Vertegenwoordiger voor Mensenrechten Stavros Lambrinidis, een actief pleitbezorger voor de mensenrechten. Tijdens zijn vele bezoeken in 2017, onder meer aan Ethiopië, Egypte, de Filippijnen en Iran, besprak hij de mensenrechtensituatie met zowel de autoriteiten als het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven. Eén van de doelstellingen van de Speciaal Vertegenwoordiger in 2017 was het verbreden van het internationale draagvlak voor mensenrechten, waaronder in multilateraal verband, om zo de negatieve beeldvorming dat mensenrechten een 'westerse uitvinding' zijn tegen te gaan.

Via het *European Instrument for Democracy and Human Rights* (EIDHR) worden, met een totaalbudget van ongeveer € 125 miljoen in 2017, projecten gefinancierd die gericht zijn op het verbeteren van mensenrechten en democratie wereldwijd. EIDHR besteedt met een subsidie van € 15 miljoen van het EU-mechanisme *ProtectDefenders.eu* specifiek aandacht aan het beschermen van mensenrechtenverdedigers, bijvoorbeeld met tijdelijke herplaatsing van een mensenrechtenverdediger op zeer korte termijn in een ander land. Nederland heeft zich in EU-kader hiervoor sterk gemaakt. In 2017 werden via een *Annual ad-hoc call* ook middelen toegekend aan projecten ten behoeve van godsdienstvrijheid. De externe evaluatie van het EIDHR voor de periode 2014-2017 was positief.[3]

Mensenrechten zijn tevens een belangrijk onderdeel van (handels)akkoorden en overeenkomsten met derde landen. Zo worden mensenrechten besproken in zogeheten 'artikel 8 dialogen' in het kader van de Cotonou Overeenkomst, en is de naleving van mensenrechten een belangrijke voorwaarde voor preferentiële handelstarieven (de zogenaamde APS+ status) voor Armenië, Bolivia, de Filippijnen, Kaapverdië, Kirgizië, Mongolië, Pakistan, Paraguay en Sri Lanka.

Mensenrechten staan ook centraal in het Europese Nabuurschapsbeleid. Democratie, mensenrechten en de rechtsstaat vormen het hart van de Samenwerkings- en Associatieakkoorden tussen de EU en de landen in deze regio. De EU draagt daarnaast via het Nabuurschapsinstrument bij aan projecten gericht op het bevorderen van mensenrechten.

3 https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eidhr-evaluation-final-report-volume-1-main-report_0.pdf

Mensenrechtenraad

2017 was het laatste jaar van het driejarige lidmaatschap van het Koninkrijk van de Mensenrechtenraad. Het Koninkrijk zette daar een proactief, resultaatgericht en standvastig profiel neer.

Het Koninkrijk zal als waarnemer in de Mensenrechtenraad een actieve rol houden, onder meer door een aanjagende rol te spelen in de discussie over hervorming en het versterken van de geloofwaardigheid van de Mensenrechtenraad. Dit kan bijvoorbeeld worden bereikt door een effectievere inrichting van de agenda en meer competitie bij de verkiezing van leden van de Raad.

Het Koninkrijk heeft zich kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van de Mensenrechtenraad voor de periode 2020-2022.

1. Vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid

Vrijheid van meningsuiting, zowel offline als online, is een voorwaarde voor een goed functionerende democratie en een vrije samenleving. Deze vrijheid staat wereldwijd echter onder druk.[4]

1.1 Vrijheid van meningsuiting

De grote meerderheid van de wereldbevolking leeft in een land zonder vrije pers en de trend is negatief. Dit betekent dat er ieder jaar minder mensen leven in een land waar ze toegang hebben tot betrouwbaar politiek nieuws, de veiligheid van journalisten gegarandeerd is, staatsinmenging in mediazaken niet aan de orde is en de pers niet onderworpen is aan wettelijke of economische druk. Daarom is vrijheid van meningsuiting één van de Nederlandse mensenrechtenprioriteiten.

[4] https://freedomhouse.org/sites/default/files/FH_FITW_Report_2018_Final_SinglePage.pdf

De veiligheid van journalisten is een van de speerpunten binnen deze prioriteit. In 2017 zijn er wereldwijd meer dan 75 journalisten omgekomen, alleen omdat zij het nieuws verslaan en informatie met een breder publiek delen.[5] In meer dan negen van de tien gevallen wordt de dader niet bestraft.[6] Dit houdt de cyclus van geweld tegen journalisten en de media in stand en werkt daarmee een klimaat van straffeloosheid in de hand.

Om de positie van journalisten wereldwijd te verbeteren zet Nederland zich in voor preventie, bescherming en vervolging. Nederland werkt aan preventie door bij te dragen aan een cultuur waarin vrijheid van meningsuiting vanzelfsprekend is. Bescherming draait om het geven van (digitale) veiligheidstrainingen, het creëren van goede wetgeving en het bieden van (tijdelijke) veilige plekken voor journalisten die bedreigd worden. Ten slotte zet Nederland in op de vervolging van daders die journalisten (fysiek) bedreigen.

[5] https://en.unesco.org/sites/default/files/unesco_condemns_killing_of_journalists_2017_en.pdf
[6] https://en.unesco.org/endimpunity-2017

World Press Photo tentoonstelling over vrijheid van meningsuiting in Nairobi, Kenia (Foto: Al Amin Mutunga, PAWA254)

Resultaten

Nederland heeft zich in bilaterale contacten en via ambassades ingezet voor de bevordering van vrijheid van meningsuiting. De mensenrechtenambassadeur was bijvoorbeeld *keynote* spreker in Jakarta waar de Internationale Dag van de Persvrijheid in mei werd gevierd. Hij sprak over en met journalisten over hun positie in Indonesië en in de rest van de wereld.

Partners

Nederland werkt in een strategisch partnerschap samen met de Nederlandse organisatie *Free Press Unlimited* (FPU) in landen waar journalisten worden bedreigd of vermoord. In Irak heeft de samenwerking met het lokale UNESCO-kantoor het afgelopen jaar geleid tot de eerste rapportage van de Irakese overheid aan UNESCO over de juridische stappen die zijn genomen naar aanleiding van alle in Irak gedode journalisten sinds 2006. Het gaat hier om een totaal van 125 journalisten. Net zoals Irak rapporteren ieder jaar meer landen aan UNESCO.

Binnen hetzelfde programma werkte FPU in Somalië samen met Media Ink, het eerste professionele mediatrainingscentrum in Somalië. Media Ink heeft in 2016 en 2017 met succes 56 journalisten, waarvan 23 vrouwelijke journalisten, getraind op het terrein van media management. Dit heeft ertoe geleid dat in 2017 negen van deze vrouwelijke journalisten tot leiderschapsposities binnen hun redacties zijn bevorderd. Een bewonderenswaardig resultaat in een land waar diepgewortelde genderongelijkheid de realiteit is en een eerste stap richting de bestrijding hiervan binnen de mediasector.

FPU beschikt met Nederlandse steun sinds 2011 over het fonds *Reporters Respond* waar journalisten in nood een beroep op kunnen doen voor snelle, kleinschalige financiële bijstand zodat ze aan het werk kunnen blijven. In 2017 heeft FPU met dit fonds in totaal 140 journalisten geholpen. In de Democratische Republiek Congo (DRC) heeft FPU bijvoorbeeld samen met *Journalistes En Danger* zeven journalisten en hun familie geholpen. Samen met de *Association for Caribbean Media workers* heeft FPU ongeveer 30 journalisten geholpen die ondersteuning nodig hadden na de orkanen in het Caribisch gebied. En in samenwerking met andere organisaties via het *Aleppo Emergency Fund* heeft FPU een bijdrage gegeven aan de hulp voor 61 journalisten in Syrië.

Een andere partner waarmee Nederland samenwerkt is RNW Media. RNW Media ondersteunt met digitale media jonge mensen met het opkomen voor hun rechten, het vinden van hun plek in de samenleving en het vormgeven van hun eigen toekomst. Dit doen ze door deze mensen toegang te geven tot uitgebreide informatie en het creëren van constructieve dialoog, ook over gevoelige onderwerpen zoals seksualiteit en gelijkheid. RNW Media was in 2017 actief in landen in Sub-Sahara Afrika, zoals Burundi en DRC, China en landen in de Arabische wereld, zoals Syrië en Jemen. Door online platforms en producties rondom de thema's mensenrechten, seksuele en reproductieve gezondheidsrechten, democratie en goed bestuur, verdubbelde het online bereik van al de multimediale platforms van RNW Media bijna in één jaar van 286 miljoen in 2016 naar 451 miljoen *views* in 2017.

Mediatrainingscentrum opgericht door Free Press Unlimited in samenwerking met Media Ink in Somalië (Foto: Paul Enkelaar/Free Press Unlimited)

Nederland steunt ook *On File*, een stichting die gevluchte journalisten helpt met het oppakken van hun beroep in Nederland. Via deze samenwerking draagt Nederland bij aan het bevorderen van pluriforme journalistiek. Om dezelfde reden draagt Nederland jaarlijks ook bij aan de Internationale dag van de persvrijheid.

UNESCO

Op multilateraal vlak is UNESCO een belangrijke partner in de strijd tegen straffeloosheid van geweld tegen journalisten. UNESCO is de VN-organisatie die veiligheid van journalisten en mediavrijheid binnen haar mandaat heeft. UNESCO leidt binnen de VN het VN Actieplan voor de Veiligheid van Journalisten en werkt wereldwijd samen met overheden op dit terrein. Eén van de concrete acties die UNESCO onderneemt om straffeloosheid tegen te gaan, is lidstaten waar journalisten zijn omgekomen te verzoeken om informatie te vertrekken over de juridische voortgang van de zaak. Mede dankzij Nederlandse diplomatieke inspanningen is het aantal landen dat rapporteert omhoog gegaan van onder de 30% naar boven de 70%. Ook de door Nederland gefinancierde ngo's Article19 en IFEX zetten zich in voor een zo hoog mogelijke responspercentage. Op deze manier werkt Nederland aan vervolging van daders.

UNESCO's *International Programme for the Development of Communication (IPDC)* zet zich in voor een gezonde voedingsbodem ten behoeve van de groei van vrije en pluralistische media in ontwikkelingslanden. In 2017 vonden, mede door Nederlandse steun, diverse projecten plaats op het gebied van mediaontwikkeling, veiligheid van journalisten, toegang tot informatie en genderongelijkheid in de media. Zo werden er in 2017 verschillende nationale veiligheidsmechanismen versterkt of zelfs opgezet in landen zoals Irak, Afghanistan en landen in Oost-Afrika.

OVSE

Daarnaast steunt Nederland het werk van de OVSE-vertegenwoordiger voor vrijheid van media, Harlem Désir, die in juli 2017 is benoemd. Als *Friend of the Chair* had Nederland een faciliterende rol bij zijn benoeming. Désir observeert de mediaontwikkelingen in alle 57 OVSE-lidstaten. Ook waarschuwt hij vroegtijdig bij schendingen van de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van media en bevordert hij de volledige naleving van de OVSE-verplichtingen inzake mediavrijheid.

Voorbeelden:

Vanuit de ambassade in Ankara en het consulaat-generaal in Istanbul is in 2017 bijzondere aandacht besteed aan de situatie van mensenrechtenverdedigers en de persvrijheid. Zo konden bijvoorbeeld ontslagen Turkse journalisten met steun van de ambassade hun werk als journalist voortzetten en zijn zij verder getraind in onderzoeksjournalistiek.

Nederland zet zich via de ambassade in Yangon in voor de twee opgepakte Reuters journalisten die, vanwege hun onderzoek naar de rol van de Myanmarese politie bij het geweld tegen de Rohingya, sinds december 2017 vastzitten. Medewerkers van de Nederlandse ambassade zijn aanwezig bij de openbare zittingen van de rechtszaak.

Love Matters Arabic, het programma van RNW Media voor seksuele en reproductieve gezondheidsrechten (SRGR) in het Midden-Oosten en in Noord-Afrika, heeft in Egypte een sterke reputatie opgebouwd door hun innovatieve benadering van kwesties rondom SRGR bij het grote jonge publiek. De *Love Matters Arabic*-website heeft maandelijks 500.000 bezoekers. In heel 2017 had Love Matters Arabic een totaal van 8.232.374 websiteweergaven en 7.506.722 YouTube-weergaven. Er zijn ongeveer 780.000 volgers op Facebook en 125.000 YouTube-abonnees. Het programma heeft in Egypte krachtige partners aangetrokken. Door samen te werken met de Egyptische tak van de *International Federation of Medical Students' Association (IFMSA)*, kon het Love Matter programma tachtig jonge medische studenten een uitgebreide training over seksualiteit in het Arabisch bieden. Deelnemers leren om te spreken over seksuele gezondheid op een open en onbevooroordeelde manier. Deze deelnemers verspreiden nu hun kennis weer verder door een op maat gemaakte training voor adolescenten en andere studenten aan de universiteit. *Love Matters Arabic* levert ook tweewekelijks content aan online nieuwswebsites zoals *Al Wattan News*, een van de grootste nieuwswebsites in Egypte.

Love Matters Arabic training over seksualiteit in Egypte

De Nederlandse ambassade voor Midden-Amerika startte in augustus 2017 een project met twee El Salvadoraanse ngo's (*Fundación Comunicándonos* en ASDEHU), die namens enkele familieleden van de vier in 1982 in El Salvador vermoorde IKON-journalisten een nieuwe onderzoekszaak voorbereiden. Daarnaast werken zij aan een communicatiestrategie om het bredere publiek te informeren over het belang van vrijheid van meningsuiting en de strijd tegen straffeloosheid gebaseerd op deze zaak.

In augustus 2017 heropende de openbaar aanklager van El Salvador het onderzoek naar de vier vermoorde IKON-journalisten. Een gevolg van diplomatieke inspanningen van de Nederlandse ambassade in samenwerking met de bovengenoemde ngo's.

De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Raad van Europa draagt bij aan het online *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists*. Schendingen van mediavrijheid worden op deze manier verzameld, geanalyseerd en uitgewisseld binnen de Raad van Europa.

In september 2017 vond in Montenegro de bijeenkomst van partijen plaats bij het Verdrag voor toegang tot informatie, publieke participatie en toegang tot de rechter in milieu-aangelegenheden (Verdrag van Aarhus). Mede door de inzet van Nederland – onder meer als voorzitter van de EU tijdens de onderhandelingsfase – is in de ministeriële slotverklaring een krachtige oproep gedaan aan de landen die deelnemen in het verdrag om te zorgen voor effectieve bescherming van klokkenluiders en milieuactivisten.

1.2 Internetvrijheid

Nederland streeft naar een open, vrij en veilig internet. Naast de prioritaire aandacht in het mensenrechtenbeleid sinds 2013, zijn mensenrechten online verankerd als één van de pijlers van het internationale cyberbeleid in de Internationale Cyberstrategie die in februari 2017 verscheen.[7] Nederland beschouwt veiligheid en vrijheid niet als tegengestelde maar als fundamenteel complementaire belangen: een veilige samenleving is een samenleving waarin de fundamentele rechten en vrijheden van het individu beschermd worden. Het uitgangspunt hierbij is dat de universele rechten van de mens, zoals vrijheid van meningsuiting, vrije informatievergaring, vrijheid van vereniging en vergadering, privacy en bescherming van persoonsgegevens, zowel offline als online gerespecteerd moeten worden.

Deze vrijheden staan online echter in toenemende mate onder druk. Zo groeit de capaciteit van statelijke actoren voor online onderdrukking van dissidente stemmen, bijvoorbeeld door het beperken van de toegang tot het internet of sociale media apps. Ook verbeteren staten hun digitale vaardigheden en zetten bijvoorbeeld geavanceerde *malware* in voor online intimidatie. Nederland spreekt zich hiertegen uit en ondersteunt mensenrechtenverdedigers met financiële en diplomatieke middelen om zich hiertegen te wapenen.

7 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/02/12/internationale-cyberstrategie-naar-een-geintegreerd-internationaal-cyberbeleid-getitield-digitaal-bruggen-slaan

Nederland werkt sinds 2012 ook aan het ontwikkelen van het internationale normenkader ter versterking van online mensenrechten. Nederland verzet zich tegen pogingen om mensenrechten online in te perken op basis van de onjuiste stelling dat toenemend internetgebruik een dreiging zou betekenen.

Resultaten

Het belang van een open, vrij en veilig internet wordt door Nederland in bilateraal en multilateraal verband frequent onder de aandacht gebracht.

Digital Defenders Partnership

Nederland steunt samen met acht andere landen van de *Freedom Online Coalition* (FOC) sinds 2016 het *Digital Defenders Partnership* (DDP). Dit programma heeft in 2017 een evaluatie doorlopen met positieve resultaten. Vooral de trajecten waarbij mensenrechtenorganisaties een jaar worden begeleid door een *digital security fellow* hebben duurzame impact op de digitale veiligheid van die organisatie en organisaties in de betreffende regio. De winnaar van de Mensenrechtentulp in 2017 is een *digital champion* die haar eigen organisatie en anderen naar een hoger niveau tilt qua digitale veiligheid.

Het DDP verstrekt ook kleine bedragen en korte trajecten voor mensen in digitale nood. Het verbindt de hulpbronnen zoals juridische, technische en psychosociale steun met elkaar waardoor de impact voor de activist in nood tijdig en passend is. Het DDP richt zich sinds 2017 meer op digitaal zeer kwetsbare verdedigers van vrouwenrechten. Zo zijn de

Digitale veiligheidstraining van Women Help Women in samenwerking met Digital Defenders Partnership (Foto: Women Help Women)

openingstijden van de *Cyber Harassment* hulplijn voor vrouwen in Pakistan verlengd en het team achter de hulplijn uitgebreid met een financiële bijdrage van DDP. De financiële bijdrage van DDP aan de internationaal opererende organisatie *Women Help Women* heeft hen geleerd hoe ze zichzelf en hun gevoelige en gevaarlijke werk kunnen beschermen tegen digitale aanvallen.

Network shutdowns
In 2017 heeft Nederland bijzondere aandacht besteed aan de zogeheten *network shutdowns*, een verzamelnaam voor maatregelen die overheden treffen om de toegang en functionaliteit van het internet in te perken. Dit geschiedt door delen van het internet af te sluiten, websites en sociale media zoals Facebook onbereikbaar te maken of berichtenapps zoals Whatsapp te blokkeren. Vanwege de ontwrichtende impact van deze acties heeft Nederland zich tijdens bilaterale gesprekken en multilaterale conferenties tegen dit soort maatregelen uitgesproken.

De Mensenrechtenambassadeur heeft dit bijvoorbeeld aangekaart tijdens zijn bilaterale bezoek aan Ethiopië in juni en tijdens een Nederlands-Ests evenement in Brussel over verminderde ruimte voor mensenrechtenverdedigers op het internet. Gedurende het Nederlandse *Internet Governance Forum* is het thema bij de Nederlandse internetgemeenschap onder de aandacht gebracht. Internationale conferenties waar de onwenselijkheid van *shutdowns* verder is benoemd zijn RightsCon in Brussel en het *Forum on Internet Freedom Africa* in Johannesburg.

Ook heeft de door Nederland opgerichte *Freedom Online Coalition* (FOC) in maart 2017 een statement gepubliceerd tegen *state-sponsored network disruptions* met goede voorbeelden voor overheden.[8] Veel mensenrechtenorganisaties hebben zich inmiddels verenigd in de #*Keepiton* campagne van *Access Now*, die mede door Nederland financieel wordt gesteund. Tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) is in de VN-resolutie over veiligheid van journalisten op initiatief van Nederland een verwijzing opgenomen die verstoringen van het netwerk afkeurt, net zoals de in 2016 aangenomen VN-resolutie over Internet en mensenrechten. Mensenrechtenorganisaties gebruiken deze resoluties om hun overheden hierop aan te spreken of het risico op *shutdowns* te mitigeren.

Exportcontrole
In 2017 was er veel aandacht voor de impact op mensenrechten online als gevolg van Nederlandse producten. Op het gebied van exportcontrole voor cryptografische en cybergoederen heeft Nederland zich in 2017 voorloper getoond in Europa wat betreft het meewegen van mensenrechten bij de toetsing van vergunningaanvragen. Eind 2017 is de nationale algemene uitvoervergunning gelanceerd voor items met cryptografie. Cryptografie is van levensbelang voor mensenrechtenactivisten in repressieve regimes en het is nu makkelijker om deze items te exporteren vanuit Nederland. De vergunning geldt niet voor landen waar de mensenrechtensituatie heel slecht is of waar een wapenembargo van kracht is, omdat daar de kans op misbruik door de overheid groot is. Deze vergunning betekent tevens dat er meer aandacht kan worden besteed aan exportcontrole van *cybersurveillance* goederen waarvan bekend is dat deze door repressieve regimes kunnen worden gebruikt voor het schenden van mensenrechten.

Freedom Online Coalitie
De FOC, een cross-regionale coalitie van landen die een vrij, open en veilig internet voorstaan, toonde zich ook in 2017 een relevant platform. Een belangrijke functie van de coalitie is de bijdrage aan internationale normen via verklaringen die door een brede groep landen worden gesteund zoals over eerder genoemde *network shutdowns*. Tijdens het *Internet Governance Forum* in december 2017 heeft Duitsland het voorzitterschap van de FOC op zich genomen tot eind 2018. Duitsland heeft een ambitieus programma en koppelt inhoudelijke verklaringen aan een effectieve diplomatieke coördinatie binnen multilaterale instellingen.

Multilateraal
In 2017 zijn er verschillende verklaringen en documenten aangenomen in multilaterale fora voor het versterken en behoud van een internationaal normenkader. De verwijzing naar de bescherming van fundamentele vrijheden uit het internationaal gelauwerde Nederlandse kabinetsstandpunt over encryptie uit 2016 is succesvol ingebracht in de privacyresolutie in de VN-mensenrechtenraad in maart.[9] In december stemde de AVVN in met het benoemen van online bedreigingen, risico's en gevaren in de resolutie over mensenrechtenverdedigers.

[8] https://www.freedomonlinecoalition.com/wp-content/uploads/2017/03/FOC-Joint-Statement-on-State-Sponsored-Network-Disruptions.pdf

[9] http://www.consilium.europa.eu/media/31666/st14435en17.pdf

Daarnaast heeft Nederland er voor gezorgd dat de bescherming van grondrechten een prominente plaats innemen in de conclusies van de Europese Raad van juli over terrorismebestrijding en versleutelde communicatie. In dezelfde maand presenteerde het kabinet haar standpunt over het tegengaan van illegale – niet alleen terroristische – content online, waarin bescherming van mensenrechten zoals vrijheid van meningsuiting leidend is.

Het standpunt dat wettelijke maatregelen om socialemediabedrijven te verplichten op te treden tegen online discriminatie en andere ongewenste uitingen een risico op censuur in zich dragen, is actief uitgedragen in de EU en de OVSE.[10] Door het *Global Counterterrorism Forum* zijn in september aanbevelingen aangenomen waarin wordt gesteld dat maatregelen tegen terrorisme en gewelddadig extremisme in overeenstemming moeten zijn met internationaal recht, waaronder internationale mensenrechtenwetgeving, en de rechtsstaat moeten eerbiedigen.[11] In de herziene Europese cybersecuritystrategie en bijbehorende Raadsconclusies worden fundamentele rechten als grondslag voor Europees internationaal cybersecuritybeleid bestendigd.[12] In november onderstreepten ook de OVSE-ministers dat een adequate bescherming van mensenrechten het kader vormt voor werken aan internationale veiligheid, zoals Nederland op basis van de internationale cyberstrategie bepleit.

In de Raad van Europa is door het voorportaal voor het Comité van Ministers ingestemd met een aanbeveling over de verantwoordelijkheid van internetbedrijven en sociale media platforms. Tevens is een rapport gepubliceerd over de impact van algoritmes op mensenrechten en lopen er onderhandelingen over de herziening van Verdrag 108 tot bescherming van persoonsgegevens.

---

10 https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/07/05/tk-uitvoering-motie-segers-van-dam - Kamerstuk 30950 nr. 108

11 https://www.thegctf.org/Portals/1/Documents/Framework%20Documents/A/GCTF%20-%20Zurich-London%20Recommendations%20ENG.pdf?ver=2017-09-15-210859-467

12 http://www.consilium.europa.eu/media/31666/st14435en17.pdf

Voorbeelden:

Sinds 2017 krijgt de organisatie *Access Now* financiële steun van Nederland. Deze organisatie zet zich in voor digitale rechten via onderzoek naar bijvoorbeeld encryptie en *shutdowns* en biedt technische hulp aan activisten via hun 24/7-hulplijn. Door het werk van de organisatie *Global Partners Digital* hebben maatschappelijke organisaties in Mexico en Chili bijgedragen aan de totstandkoming van cybersecuritybeleid en zijn mensenrechtenoverwegingen meegenomen. In 2017 werd de *Global Conference on Cyber Space* in India georganiseerd, nadat Nederland in 2015 gastland was. De organisaties die door *Global Partners Digital* worden gesteund, hebben met andere maatschappelijke organisaties een heldere boodschap afgegeven dat de organisatie van de conferentie in de toekomst inclusiever moet zijn, een doelstelling waar ook Nederland zich voor uitspreekt.[13]

In Guinee, Mauritanië en Gambia zijn 150 journalisten en webactivisten getraind om softwareprogramma's en technologieën te gebruiken die hen in staat stellen hun werk veilig te doen. Veilig betekent met minder risico's op infiltratie en hacken en door censuur en surveillance op het internet te ontwijken. Het programma is opgezet en uitgevoerd door het jonge Afrikaanse netwerk van "internetactivisten voor democratie", de *Africtivistes*. Een mooi resultaat van de activiteit is de uitbreiding en intensivering van het Afrikaanse netwerk van bloggers en webactivisten.

De Nederlandse ambassades in de Westelijke Balkan hebben een grootschalig onconventioneel evenement mogelijk gemaakt genaamd *Digital-born Media Carnival*. Doel van de bijeenkomst was het bijeenbrengen van expertise over de inperking van expressie online en daarmee de regionale professionals te versterken. De 250 deelnemers werden getraind in zowel verslaggeving als het beïnvloeden van hun overheden om de toenemende repressie tegen te gaan. Het evenement leidde tot veel artikelen over de besproken trends zoals netneutraliteit en desinformatie en aanbevelingen voor het verbeteren van vrijheid van meningsuiting online.

In Ramallah sloegen diplomaten in 2017 de handen ineen met het Palestijns maatschappelijk middenveld tegen het inperken van de vrijheid van meningsuiting. De Palestijnse cybercrimewet uit juni 2017 regelt wetgeving op het gebied van bijvoorbeeld online transacties, uitlatingen en sociale netwerken. Een aantal artikelen van deze wet is in strijd met het internationale recht op vrijheid van meningsuiting, andere artikelen zijn in strijd met de waarborgen die het Palestijns nationaal recht biedt. Meerdere journalisten zijn op grond van de nieuwe wet opgepakt en tientallen kritische websites zijn geblokkeerd. De Nederlandse vertegenwoordiger in Ramallah heeft de zorgen van Palestijnen en donoren overgebracht bij de minister van Justitie en is daarbij actief gesteund door de VN-rapporteur voor vrijheid van meningsuiting en een breed scala aan Palestijnse beleidsmakers, opinievormers, journalisten en juristen. De strijd is eind 2017 nog niet gewonnen, maar gezamenlijke diplomatieke en maatschappelijke druk hebben de autoriteiten in doen zien dat aanpassing van de wet nodig is. Als gevolg daarvan is een speciale commissie in het leven geroepen om de wet te amenderen.

[13] https://www.apc.org/en/pubs/global-conference-cyberspace-2017-civil-society-messages

2. Vrijheid van religie en levensovertuiging

Iedereen heeft het recht om zijn of haar religieuze of levensbeschouwelijke identiteit vorm te geven, om een theïstische, non-theïstische of atheïstische levensovertuiging te hebben, om van geloof te kunnen veranderen of om niet te geloven. Daarbij maakt Nederland geen onderscheid tussen religieuze groeperingen. Verder bevordert Nederland de scheiding tussen kerk en staat en verzet Nederland zich tegen het inperken van fundamentele rechten en vrijheden, zoals die van vrouwen, kinderen of LHBTI's, met een beroep op religieuze of traditionele waarden.

De trend van toenemende onverdraagzaamheid op basis van godsdienst of levensovertuiging heeft zich het afgelopen jaar doorgezet. Geweld in naam van religie en uitingen van haat - of het nu intolerantie jegens christenen, moslims, joden of humanisten is - neemt toe. De situatie waarin sommige religieuze minderheidsgroepen zich bevinden is verontrustend. Zo is bijvoorbeeld de positie van christenen in het Midden-Oosten en in delen van Azië het afgelopen jaar verder verslechterd. Maar ook de situatie van niet-gelovigen of bekeerlingen is achteruit gegaan en verdient aandacht.

Resultaten

In 2017 heeft Nederland zich op bilateraal en multilateraal vlak ingezet om vrijheid van religie en levensovertuiging te bevorderen. Nederland deed dit onder meer in bilaterale contacten, in internationale fora en door ondersteuning van maatschappelijke organisaties.

Nederlandse ambassades hebben het belang van vrijheid van religie en levensovertuiging structureel uitgedragen tijdens gesprekken met de lokale overheid, in dialogen met religieus leiders, in contacten met het maatschappelijk middenveld en via projecten gefinancierd uit het Mensenrechtenfonds. De Mensenrechtenambassadeur heeft vrijheid van religie en levensovertuiging onder meer besproken tijdens zijn bezoeken aan Irak, Indonesië, Pakistan, Saoedi-Arabië en China. Nederland veroordeelt, al dan niet in EU-verband, aanslagen op religieuze minderheden, zoals de Kopten in Egypte.

De ngo Mensen met een Missie voerde in 2017 met financiële middelen uit het Mensenrechtenfonds projecten uit in India en Indonesië. De organisatie zet zich in voor een tolerantere samenleving en het bieden van tegenwicht aan radicalisering en extremisme. Zo zijn er in Indonesië onder meer trainingen gegeven aan politieofficieren gericht op betere bewustwording van de mensenrechtensituatie, de positie van minderheden en de rol en taak van de politie om onpartijdig op te treden ongeacht iemands achtergrond of levensovertuiging. Daarnaast heeft Mensen met een Missie geassisteerd bij de formatie van een samenwerkingsverband tussen onder meer religieuze leiders, overheidsfunctionarissen, universiteiten en ngo's.

Multilateraal

In de EU pleit Nederland voor meer aandacht voor vrijheid van religie en levensovertuiging als fundamenteel recht. Nederland zet zich in voor nauwere samenwerking binnen de *EU Taskforce on Freedom of Religion and Belief* en voor een bredere kennis en toepassing van de EU-richtsnoeren voor vrijheid van religie en levensovertuiging.

Nederland benadrukt ook het belang van de activiteiten van zowel de Speciaal Gezant van de EU voor godsdienstvrijheid, Ján Figel, als de Speciaal Rapporteur van de VN voor vrijheid van religie en levensovertuiging, Dr. Ahmed Shaheed. Zo verzocht de Speciaal Rapporteur van de VN Indonesië om afschaffing van de blasfemiewetgeving en verzocht hij Jemen om vervolging van de Bahá'i gemeenschap te stoppen.

Samenwerking met de partners uit de *International Contact Group on Freedom of Religion and Belief* blijft eveneens hoog op de agenda staan. De leden van deze groep bestaan ook uit niet-westerse landen, zoals Colombia, Jordanië, Libanon en Indonesië. Daarmee wordt een signaal afgeven dat vrijheid van religie en levensovertuiging niet alleen een 'westers' begrip zou zijn. Door de gevarieerde samenstelling van de groep is het komen tot gezamenlijke acties en/of verklaringen niet eenvoudig, maar het blijft de aandacht van Nederland verdienen. In 2017 is een gezamenlijke demarche uitgevoerd over godsdienstvrijheid in Turkmenistan.

Mede dankzij Nederlandse inzet zijn ook dit jaar de EU-resolutie *Freedom of Religion and Belief* en de resolutie van de *Organisation of Islamic Cooperation, Combating intolerance, negative stereotyping and stigmatization of, and discrimination, incitement to violence and violence against persons based on religion or belief*, met consensus aangenomen in de Mensenrechtenraad en de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN.

Ardi Stoios-Braken, de Nederlandse ambassadeur in Pakistan met religieuze leiders van verschillende stromingen in Lahore

Voorbeelden:

Nederland heeft tijdens een bezoek met een aantal EU-ambassades aan christelijke minderheden in Turkije aandacht gevraagd voor de onteigening van Aramese kerken en kerkbezittingen in het kader van bestuurlijke herindeling door de Turkse overheid.

Via het Mensenrechtenfonds steunt Nederland de ngo CLAAS, actief in Pakistan, door het verlenen van onderdak en juridische hulp aan (met name christelijke) minderheden die onderhevig zijn aan geweld en gerechtelijke acties op basis van hun religie.

Nederland hielp in 2017 met de organisatie van de eerste regionale conferentie over godsdienstvrijheid in Armenië. Deze conferentie bood een platform aan de overheid, religieuze organisaties, het maatschappelijk middenveld, ambassades, academici en internationale experts voor overleg over vrijheid van religie en levensovertuiging. Het rapport met aanbevelingen voor beleidsverandering op het terrein van godsdienstvrijheid is een basisdocument geworden voor beleidsinterventie van alle bij dit onderwerp betrokken organisaties en personen in de regio van Armenië, Georgië en andere omliggende landen.

Nederland heeft zich krachtig uitgesproken tegen het Amerikaanse inreisverbod toen dit in juni 2017 werd geïntroduceerd; het mag nooit beleid zijn om mensen vanwege hun afkomst of religie te discrimineren of te stigmatiseren. Bovendien is een inreisverbod tegen hele groepen mensen op basis van afkomst, religie of nationaliteit geen effectieve manier om terrorisme te bestrijden. Mede onder druk van de Amerikaanse gerechtelijke macht werd het inreisverbod afgezwakt. Momenteel buigt het Amerikaanse hooggerechtshof zich over de zaak.

De ambassade in Zuid-Korea faciliteerde de vertaling van een rapport over mensenrechtenschendingen van christenen in gevangenschap in Noord-Korea op basis van ooggetuigenverslagen van gevluchte gevangenen. Het doel van dit project is het faciliteren van vervolging van de personen die bij de schendingen betrokken waren, wanneer dat in de toekomst mogelijk wordt.

De ambassade in Georgië heeft voorafgaand aan lokale verkiezingen bijeenkomsten laten organiseren met de leiders van de belangrijkste politieke partijen en de leiders van religieuze minderheden met als doel dat deze partijen onderwerpen zoals godsdienstvrijheid, non-discriminatie en tolerantie opnemen in hun campagnes en haatpropaganda vermijden. De ambassade heeft vervolgens na de verkiezingen trainingen laten verzorgen voor lokaal bestuur in de regio's van Georgië waar godsdienstvrijheid problemen kent of waar zich aanzienlijke religieuze minderheden bevinden met als onderwerp mensenrechten, gelijkheid en non-discriminatie.

Online *hate speech* in landen met intolerantie tussen geloofsgemeenschappen onderling heeft aanzienlijke invloed offline, als brandstof voor geweld en discriminatie tegen religieuze minderheden. In Myanmar heeft Nederland lokale organisaties in staat gesteld om deze impact te monitoren en aan te tonen. Er is een handleiding opgesteld en er zijn briefings georganiseerd. De organisaties zijn tevens getraind om de negatieve consequenties van *hate speech* te mitigeren. Hier is evenwel nog een lange weg te gaan.

3. Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes

Nederland streeft naar gendergelijkheid en bevordert daarom gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen. Vrouwen zijn nog steeds fors ondervertegenwoordigd in de politiek, op economisch vlak krijgen vrouwen minder kansen dan mannen en ze zijn vaker het slachtoffer van geweld en conflicten. Discriminatie tegen vrouwen en meisjes en een diepgewortelde ondergeschikte positie ten opzichte van mannen ligt hieraan ten grondslag.

De focus van de Nederlandse inzet op gendergelijkheid is het bestrijden van geweld tegen vrouwen, het versterken van leiderschap en politieke participatie van vrouwen, *follow-up* van VN-Veiligheidsraadresolutie 1325 en de economische zelfredzaamheid van vrouwen. Daarnaast zijn het recht om zelf invulling te geven aan seksualiteit en reproductiviteit en het recht om zelf - vrij van druk of geweld - keuzes te maken over voortplanting fundamentele mensenrechten. Nederland zet in het kader van *SheDecides* in op betere toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) in humanitaire situaties, het ondersteunen van lokale SRGR *service providers* en de dialoog met overheden in ontwikkelingslanden over nationale financiering van gezondheidsstelsels. Naast het belang van keuzevrijheid wijst Nederland internationale gesprekspartners erop dat investeren in SRGR en gendergelijkheid ook bijdraagt aan de duurzame economische ontwikkelingsdoelen conform de 2030 Agenda.

Resultaten

Nederland heeft wereldwijd een goede reputatie als voorvechter van gelijke rechten en kansen voor vrouwen en meisjes, mede door de in 2017 gelanceerde *SheDecides* beweging. Nederland heeft in 2017 met verschillende programma's en initiatieven zich consequent ingezet voor een verbeterde positie van vrouwen en meisjes wereldwijd.

SheDecides

Op het terrein van SRGR heeft Nederland afgelopen jaar internationaal leiderschap getoond met het initiatief *SheDecides*. In reactie op het intrekken van subsidies voor

SheDecides conferentie in Brussel met Ngarmbatina Odjimbeye Soukate (minister van Volksgezondheid van Tsjaad) en Dr. Babatunde Osotimehim (UNFPA)

organisaties die abortusgerelateerde activiteiten uitvoeren door de Amerikaanse president Donald Trump, lanceerde Nederland op 24 januari 2017 *SheDecides*, een initiatief om politieke en financiële steun te verwerven voor de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten van vrouwen en meisjes.[14] Samen met België, Denemarken en Zweden organiseerde Nederland op 1 maart een internationale *SheDecides* conferentie in Brussel. Gedurende het jaar groeide de steun, onder meer uit landen als Kaapverdië, Tsjaad, Afghanistan, Mongolië en Colombia. Ook verschillende internationale filantropen en de organisatie *Global Citizen* schaarden zich achter het initiatief dat inmiddels de steun geniet van ongeveer 60 landen en waarvoor in 2017 € 390 miljoen is gecommitteerd. Nederland heeft in 2017 € 29 miljoen in het kader van *SheDecides* gecommitteerd.

Geweld tegen vrouwen en meisjes

Nederland heeft zowel op bilateraal als internationaal niveau aandacht gevraagd voor geweld tegen vrouwen en meisjes. Geweld tegen vrouwen en meisjes is een ernstige mensenrechtenschending die naast fysiek letsel en mentale schade ook economische en maatschappelijke kosten tot gevolg heeft. Een op de drie vrouwen in de wereld heeft in haar leven te maken met seksueel en/of lichamelijk geweld.[15] In de meeste gevallen vindt dit geweld plaats in de relationele sfeer. Geweld tegen vrouwen vormt één van de belangrijkste obstakels voor gendergelijkheid en voor duurzame ontwikkeling. Nederland heeft in 2017 programma's ondersteund die geweld tegen vrouwen tegengaan en in verschillende fora aandacht gevraagd voor dit thema. Ieder jaar start op 25 november, de Internationale dag Tegen Geweld Tegen Vrouwen, de VN-campagne '*Orange the World: 16 days of Activism against Gender-based Violence*'. De campagne heeft een duidelijk doel: het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes. Om dat te bereiken worden mensen over de hele wereld opgeroepen zestien dagen lang actie te voeren. Ook dit jaar deed Nederland – zowel op het departement in Den Haag als de vertegenwoordigingen in het buitenland – mee aan de campagne om aandacht te vragen voor dit belangrijke thema door middel van vlogs, foto's en andere acties.[16] Deze verschillende acties hebben ervoor gezorgd dat het onderwerp 16 dagen lang wereldwijd onder de aandacht is gebracht.

Partners

Verder werkt Nederland bij het tegengaan van kindhuwelijken samen met de organisatie *Girls not Brides*, met drie ngo-allianties op het gebied van SRGR en met UNICEF, evenals met een aantal landenprogramma's. Ook de Mensenrechtenambassadeur heeft in zijn bilaterale bezoeken aan Pakistan, India en Ethiopië kindhuwelijken aan de orde gesteld. In het kader van de tripartiete samenwerking op het gebied van hiv en *key populations* werken UNAIDS, Buitenlandse Zaken en maatschappelijke partners samen aan het voorkomen en bestrijden van hiv/aids. Tijdens een bezoek van de ambassadeur voor SRGR en hiv/aids aan El Salvador, Guatemala en Nicaragua vroeg hij aandacht voor het belang van veilige abortus en het tegengaan van seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen.

Op het gebied van SRGR en vrouwenrechten werkt Nederland samen met Tunesië in Mali aan het versterken van vrouwenrechten en het voorkomen van onder meer moeder- en kindersterfte. Naar alle waarschijnlijkheid zal dit partnerschap worden uitbereid naar Niger en een aantal andere landen in de Sahel.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken steunt verder vele maatschappelijke organisaties op het gebied van vrouwenrechten via de programma's *Funding Leadership Opportunities for Women* (FLOW), *Leading from the South* en in de strijd tegen kindhuwelijken via het SRGR-partnerschappenfonds.

Nederland zet zich ten slotte in voor vrouwen, vrede en veiligheid. Als ondertekenaar van VN-resolutie 1325 investeert Nederland in de participatie van vrouwen en meisjes in vredesprocessen en de bescherming van vrouwen en meisjes in conflict. Daarnaast financiert Nederland acht Nederlandse consortia die in samenwerking met lokale organisaties werken in Afghanistan, Colombia, DRC, Irak, Libië, Syrië, Jemen en Zuid-Soedan. In samenwerking met WO=MEN coördineert de Nederlandse overheid het Nationaal Actieplan voor resolutie 1325. In oktober 2017 kwamen de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Justitie en Veiligheid samen met Nederlandse maatschappelijke organisaties overeen dat Nederland zich tijdens zijn lidmaatschap van de VN Veiligheidsraad sterk zou maken voor het thema vrouwen, vrede en veiligheid. Hierbij zal specifiek het vertolken van de stem van het maatschappelijk middenveld uit landen in conflict centraal staan.

Multilateraal

In de onderhandelingen over een resolutie in het kader van de *Commission on the Status of Women* is er toenemende weerstand op het terrein van SRGR, waardoor er in het kader van de *Commisson on Population and Development* geen overeenstemming kon worden bereikt over een slottekst. De onderhandelingen werden bemoeilijkt doordat verschillende

[14] Op grond van de *Mexico City Policy* (*global gag rule*) komen buitenlandse organisaties niet langer voor Amerikaanse overheidssteun in aanmerking indien zij abortusgerelateerde activiteiten uitvoeren. Zie ook de Kamerbrief van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 28 januari 2017 (Kamerstuk 33625, nr. 242).

[15] http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures

[16] https://www.facebook.com/dutchembassyUK/videos/10155381301296886/, https://www.facebook.com/NetherlandsEmbassySA/posts/1491716874257361, https://www.facebook.com/nlembassykabul/videos/1100211136782621/

EU-lidstaten minder ver wilden gaan dan in EU-verband op ministerieel niveau was overeengekomen.

Nederland en Sierra Leone namen in de Mensenrechtenraad het voortouw bij de onderhandelingen over een resolutie om kindhuwelijken in humanitaire situaties tegen te gaan. Hierbij steunden 80 landen het Nederlands-Sierraleoons initiatief waarvan de tekst met consensus is aangenomen.

Nederland draagt ook bij aan vrouwenrechten door bijdragen aan VN-organisaties, zoals *UN Women*, *UN Trust Fund to End Violence against Women* en *United Nations Population Fund.*

Voorbeelden:

Nederland bevordert met middelen uit het Mensenrechtenfonds politieke participatie en leiderschap van vrouwen door het versterken van hun positie op lokaal en nationaal niveau in India, Bangladesh, Kenia, Colombia en Tunesië. Tevens financiert Nederland een meerjarig project gericht op de bestrijding van vrouwenbesnijdenis in Egypte, Ethiopië, Kenia en Soedan. Na afloop van het project in 2018, zullen 170.000 meisjes, 160.000 jongens, 150.000 ouders, 1.600 leraren en 1.200 religieuze en traditionele leiders bewust zijn van de grote gezondheids- en sociale gevolgen van besnijdenis van vrouwen en meisjes en van het belang om deze praktijken te stoppen.

Nederland ondersteunde in 2017 ter bevordering van de participatie van vrouwen in vredesprocessen het *Syrian Woman Advisory Board*, dat een adviserende rol heeft in het vredesproces in Genève. Daarnaast steunde Nederland de financiering van de *Female Officers Course* van *UN WOMEN*, die zicht richt op het trainen van vrouwelijke militairen, en in samenwerking met het Nederlandse en Spaanse ministerie van Defensie de cursus *A Comprehensive Approach to Gender in Operations*. Deze initiatieven hebben alle ten doel te komen tot een meer inclusieve en gender sensitieve vredesopbouw en verdere aandacht voor de rol en de behoeften van vrouwen en meisjes in conflict.

Het Arabische Karama-netwerk werkt sinds 2017 met een bijdrage uit het Mensenrechtenfonds aan het versterken van democratische waarden en mensenrechten in de MENA-regio door het steunen van, met name vrouwelijke, mensenrechtenverdedigers. Door samen te werken met mannen, vrouwen, academici en politici zet Karama zich in voor het hervormen van discriminerende wetgeving en het bevorderen van vooruitgang, veiligheid en bescherming van vrouwen in alle aspecten van het openbare- en privéleven.

Mede door Nederlandse financiële steun leidden partners van Karama een succesvolle campagne in Jordanië voor het afschaffen van wetten die misdadigers vrijspreken na het plegen van geweld tegen vrouwen. Deze campagne richtte zich onder meer op wetten die verkrachters lieten ontsnappen aan berechting door met het slachtoffer te trouwen.

4. Mensenrechtenverdedigers

Mensenrechtenverdedigers en een actief maatschappelijk middenveld zijn onmisbaar voor open en vrije samenlevingen. Het ondersteunen en beschermen van mensenrechtenverdedigers, als katalysatoren voor verandering, is om deze reden een prioriteit van het Nederlandse mensenrechtenbeleid.

Repressieve wetgeving voor mensenrechtenverdedigers en intimiderend optreden van overheden en niet-statelijke actoren vormen wereldwijd een groeiend probleem. Steeds vaker nemen landen wet- en regelgeving aan die de vrijheden van de burgers, mensenrechtenverdedigers en het maatschappelijk middenveld beperken, zoals de vrijheid van vergadering en vereniging, de vrijheid van meningsuiting en internetvrijheid. De effecten variëren van land tot land en de gevolgen kunnen opzettelijk of onbedoeld zijn. Vaak zijn deze beperkingen een poging om terrorisme, politieke oppositie of ongewenste buitenlandse invloed tegen te gaan. Deze controlemechanismen kunnen fundamentele rechten schenden en de democratie en de universaliteit van de mensenrechten in gevaar brengen.

Resultaten

In 2017 heeft Nederland, ook in EU-verband en met gelijkgezinde partners, zich onverminderd ingezet voor de bevordering en bescherming van mensenrechtenverdedigers en de versterking van organisaties die werken aan de veiligheid en effectiviteit van mensenrechtenverdedigers. Nederland zet zich zowel bilateraal in via de Nederlandse ambassades en de bezoeken van de Mensenrechtenambassadeur, als ook internationaal in verschillende multilaterale fora, zoals de VN, OVSE en de Raad van Europa.

Bilateraal

Nederlandse ambassades ondersteunen mensenrechtenverdedigers op verschillende manieren, bijvoorbeeld door het bieden van een ontmoetingsplek, door steun aan lokale organisaties, door aandacht en informatie te bevorderen over mensenrechten en door het bijwonen van rechtszaken tegen mensenrechtenverdedigers.

Zo werd de Internationale Dag van de Mensenrechten in 2017 traditiegetrouw zeer actief en op creatieve wijze gevierd. Nederlandse ambassades organiseerden op of rondom deze dag evenementen met speciale aandacht voor de Nederlandse mensenrechtenprioriteiten, zoals paneldiscussies met mensenrechtenactivisten, denktanks en het *corps diplomatique*, vertoningen van door *Movies that Matter* beschikbaar gestelde films en campagnes op sociale media. Veel van deze activiteiten zijn terug te lezen via het mensenrechtenblog.[17]

Bijwonen van rechtszaken

In 2017 waren Nederlandse vertegenwoordigers, veelal in EU-verband, aanwezig bij rechtszaken tegen mensenrechtenverdedigers in onder meer Soedan, Azerbeidzjan, Rusland, Turkije, Kazachstan, Myanmar, Thailand, Vietnam en Bangladesh. Daarnaast hebben de ambassades nauw contact onderhouden met de families van de mensenrechtenverdedigers die terecht staan. Ook worden in EU-verband nota's naar nationale en lokale autoriteiten gestuurd om hen aan te spreken op mensenrechtenschendingen. Op deze manier is het signaal duidelijk: de internationale gemeenschap kijkt mee.

Ondanks pogingen daartoe, staan Chinese autoriteiten het bijwonen van rechtszaken tegen mensenrechtenverdedigers door buitenlandse waarnemers in de praktijk nooit toe. Zo is het bijvoorbeeld niet gelukt om toegang tot de rechtszaal te krijgen in de zaak tegen Wu Gan en Jiang Tianyong. Mensenrechtenverdedigers waarderen deze pogingen wel zeer.

[17] https://www.mensenrechtenwereldwijd.nl/

Voorbeelden:

In Pretoria heeft de Nederlandse ambassade een combinatie van poëzie, visuele kunst en een panel van experts en academici neergezet. Vanuit de thematiek *The Body that Takes Pride* werden thema's als geweld tegen vrouwen en het accepteren van je eigen (queer) lichaam behandeld.

In Doha organiseerde de Nederlandse ambassade een inspirerende avond met muziek en een filmvertoning samen met ruim 150 aanwezigen in het *Doha Film Institute* in het *Museum of Islamic Art*. Door middel van de vertoning van *What Tomorrow Brings*, een film over de eerste meisjesschool in een klein dorp in Afghanistan en de strijd voor het recht op onderwijs voor meisjes, benadrukte de Nederlandse ambassadeur het belang om mensenrechtenverdedigers te steunen: *Educate a girl, and she will show you there is no limit to what tomorrow brings*. Daarbij complimenteerde ze de vrouwelijke rolmodellen in Qatar en de mannen die hen ondersteunen. Ze moedigde iedereen aan om binnen de eigen invloedssfeer een verschil te maken en mensenrechten te bevorderen. Om dat te onderstrepen werd na afloop van de film een groep van vier middelbare scholieren uitgenodigd op het podium om te vertellen over hun steun aan de Afghaanse ngo *Hope for Education in Afghanistan* (HELA). Terwijl het publiek de impact van de film nog moest verwerken, kregen de aanwezigen direct een extra lading inspiratie van deze jonge voorvechters voor mensenrechten. De heldinnen uit de film '*What Tomorrow Brings*' evenals het verhaal van de vier lokale helden lieten een grote indruk achter. Zo liet de Afghaanse ambassadeur onmiddellijk weten HELA te willen ondersteunen. Verschillende docenten kwamen na afloop vragen naar mogelijkheden om de film te gebruiken voor hun eigen onderwijsprogramma's. De vier scholieren kregen prompt een stage aangeboden door de vertegenwoordiger van het OHCHR-kantoor in Qatar. Verschillende jongeren lieten weten graag ook iets concreets voor mensenrechten te willen doen en vroegen waar ze terecht konden.

Shelter City en regionale relocatie

In 2017 zijn er 22 mensenrechtenverdedigers in Nederland opgevangen via het programma *Shelter City*. Deelnemers aan dit programma staan onder druk in hun eigen land en kunnen drie maanden in één van de Nederlandse *Shelter City* steden op adem komen, hun netwerk verbreden en trainingen volgen, onder meer op het gebied van (digitale) veiligheid. In 2017 hebben 3 nieuwe steden zich bij het *Shelter City* netwerk aangesloten, waardoor het totaal aantal *Shelter City* steden in Nederland op 11 uitkomt: Amsterdam, Den Haag, Groningen, Haarlem, Maastricht, Middelburg, Nijmegen, Tilburg, Utrecht, Zwolle en Deventer.

Daarnaast is het aantal *Shelter City* steden buiten Nederland ook gegroeid. Nederland heeft bijgedragen aan het opzetten van deze internationale opvangmogelijkheden in de regio voor mensenrechtenverdedigers, gezien de vraag naar mogelijkheden voor deze regionale relocatie groeit. Naast de Nederlandse steun aan *Shelter City* Tbilisi, waar mensenrechtenverdedigers uit de regio worden opgevangen (bijvoorbeeld uit Rusland, Tadzjikistan en Kazachstan), zijn dankzij de ondersteuning van de Nederlandse ambassades in 2017 ook *Shelter Cities* gerealiseerd in Tanzania en Costa Rica. De Nederlandse ambassade in Dar es Salaam heeft de oprichting van een regionale opvang gesteund, waar onder meer mensenrechtenverdedigers uit Burundi en DRC zijn opgevangen. Ook in Costa Rica heeft de Nederlandse ambassade meegewerkt aan de oprichting van een Shelter City. In 2017 heeft deze opvang tijdens een pilotfase twee mensenrechtenverdedigers uit Guatemala en Nicaragua gedurende een maand onderdak geboden. In 2018 wordt het programma voortgezet en uitgebreid.

SPEAK! Campagne

Vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging en het recht op vreedzaam protest zijn fundamentele elementen van het Nederlands mensenrechtenbeleid. Daarnaast zijn dit ook voorwaarden voor de implementatie van veel van de Nederlandse OS-programma's. Van 22 tot en met 24 september 2017 werd internationaal, online en offline, campagne gevoerd vóór de stem van burgers en de politieke ruimte van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers: *SPEAK!*. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft op verschillende wijzen bijgedragen aan het succes van de campagne, wat ook mooie resultaten heeft opgeleverd voor de internationale zichtbaarheid van Nederland op de thema's ruimte voor maatschappelijk middenveld en mensenrechtenverdedigers.

Met de *SPEAK!* campagne heeft Nederland steun uitgesproken voor deze thema's. Meer dan 20 ambassades betuigden hun steun via filmpjes, interviews, foto's en statements op sociale media.[18] Deze berichten hebben de zichtbaarheid van de campagne aanzienlijk vergroot. *#TogetherWeSpeak* was een populaire hashtag in Nederland. De filmpjes die door het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn gemaakt hebben meer dan 10.000 mensen bereikt.

Mensenrechtentulp 2017
Op 10 december 2017, de Internationale Dag van de Mensenrechten, heeft de Mexicaanse mensenrechtenverdedigster Graciela Pérez Rodriguez in Den Haag de Mensenrechtentulp ontvangen. De Mensenrechtentulp wordt door Nederland uitgereikt om mensenrechtenverdedigers, individuen en organisaties die zich op innovatieve wijze inzetten voor mensenrechten te ondersteunen en hun werk zichtbaar te maken.

Graciela Pérez Rodriguez strijdt tegen de straffeloosheid rondom verdwijningen in Mexico. Na de verdwijning van haar dochter, broer en drie neven heeft ze zich als leek verdiept in de forensische wetenschap en het *Forensic Citizen Science* mede opgericht, een instituut dat zich onder meer inzet voor het Mexicaanse Nationaal Register voor Verdwenen Personen. Ook heeft Graciela Pérez Rodriguez de eerste DNA-databank voor en door burgers opgericht, waardoor het identificatieproces van gevonden slachtoffers ook in een later stadium nog mogelijk is. Door haar inzet is ze in staat vele familieleden van vermiste personen te bereiken en de terughoudendheid rondom de verdwijningen te doorbreken. Met haar werk draagt Graciela Pérez Rodriguez op concrete wijze bij aan verschillende kabinetsprioriteiten zoals het ondersteunen van mensenrechtenverdedigers en de strijd tegen straffeloosheid. Ook draagt ze met haar werk bij aan de prioriteit internetvrijheid, aangezien haar organisatie gesteund wordt door een van de lidorganisaties van het *Digital Defenders Partnership*. Als *champion* van het programma is Graciela verantwoordelijk voor de digitale beveiliging van haar organisatie.

Door de prijs van € 100.000,- kan zij een nieuw project starten en de capaciteit van haar organisatie versterken. Gezien de schaal van de problematiek rondom verdwijningen kan het werk van Graciela Pérez Rodriguez een grote impact hebben. De Tulp zorgt tevens voor zichtbaarheid en internationale erkenning.

[18] Waaronder Berlijn, Brussel, Cairo, Dublin, Harare, Havana, Islamabad, Kampala, Kigali, Maputo, Nairobi, Panama, Peking, Ramallah, Sanaa, Tel Aviv, Tbilisi, Tirana, Zagreb en Washington, DC

Winnares Mensenrechtentulp 2017, Graciela Pérez Rodríguez

EU
In EU-verband dringt Nederland – zowel in Brussel als lokaal – aan op gezamenlijk optreden en op de implementatie van de EU-richtsnoeren voor mensenrechtenverdedigers.[19] Nederland bepleit daarnaast de noodzaak voor meer tijdelijke en/of regionale opvang van mensenrechtenverdedigers. Nederland deelt de ervaringen met regionale opvang en met het *Shelter City* programma met andere landen, zowel binnen als buiten de EU, om hen aan te moedigen ook dergelijke initiatieven te starten of te faciliteren.

Voorbeelden:

Tijdens de Mensenrechtenraad in Genève was de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging een van de cosponsoren van het side-evenement over relocatie van mensenrechtenverdedigers. Mede op verzoek van de VN heeft Nederland hier de goede voorbeelden betreffende *Shelter City* en relocatie in de regio gedeeld met andere staten, het maatschappelijk middenveld en verschillende mensenrechtenverdedigers.

Begin november 2017 publiceerde Nederland samen met Canada, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Italië een gezamenlijke verklaring over de arrestatie en detentie van mensenrechtenverdediger Ibrahim Metwally Hegazy, nadat verzoeken om hierover met de Egyptische autoriteiten in gesprek te treden niet waren gehonoreerd.

In Kinshasa heeft de Nederlandse ambassade succesvol een platform weten te creëren voor debat en discussie door een filmfestival over mensenrechten te organiseren. In de DRC is sprake van een toenemend krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld en staat de vrijheid van meningsuiting voor de burger sterk onder druk. Veel politieke activisten en mensenrechtenverdedigers die kritiek leveren op de politieke, economische of veiligheidssituatie worden gearresteerd, bedreigd of slachtoffer van geweld. Om deze gevoelige onderwerpen te kunnen bespreken heeft de Nederlandse ambassade, in samenwerking met de Belgische ambassade, een filmfestival georganiseerd waar vijf films gedraaid werden over mensenrechten (van meer gevoelige kwesties zoals de vrijheid van meningsuiting en de strijd tegen straffeloosheid tot minder gevoelige kwesties zoals ontbossing). Na elke film werd een debat georganiseerd waarbij tussen twintig en zestig activisten gepassioneerd debatteerden over de toekomst van hun land. De debatten werden gemodereerd door een lid van het Congolese Mensenrechtencomité of een bekende vrouwelijke journalist. Op deze manier konden de ambassades een veilige ruimte creëren voor activisten om openlijk hun gedachten en ideeën te delen en om elkaar en leden van het *corps diplomatique* te ontmoeten die mensenrechten hoog in het vaandel hebben.

In Tripoli heeft de Nederlandse ambassade advocaten van de organisatie *Lawyers for Justice in Libya* gesteund. Deze organisatie heeft een archief ontwikkeld waarin mensenrechtenschendingen worden gedocumenteerd, verzameld en beveiligd door Libische advocaten. Het archief tracht het verlies van bewijs van mensenrechtenschendingen in Libië te voorkomen en is een effectief en veilig middel om misstanden vast te leggen. Op deze wijze steunt Nederland een toekomstig *transitional justice* proces in Libië, aangezien het archiveren van schendingen de basis is waarop latere mechanismen voor *transitional justice* gebouwd kunnen worden.

[19] https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/3958/EU%20Guidelines%20on%20Human%20Rights%20Defenders

Mensenrechten en bedrijfsleven

Het in 2013 vastgestelde Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten (NAP) is de leidraad voor de Nederlandse inzet op het gebied van mensenrechten en bedrijfsleven.[20] Het NAP is gericht op de implementatie van de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* met als doel het voorkomen van mensenrechtenschendingen door bedrijven, rechtstreeks of in productieketens. De Nederlandse overheid sluit convenanten over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen met Nederlandse bedrijfssectoren om risico's in hun internationale waardeketens aan te pakken. De convenanten bevatten afspraken gericht op het verbeteren van gepaste zorgvuldigheid (*due diligence*) door bedrijven, en over het collectief aanpakken van misstanden, zoals mensenrechtenschendingen, die individuele bedrijven niet zelf kunnen oplossen. In 2017 sloot het kabinet convenanten met de sectoren goud, bosbeheer en plantaardige eiwitten. Ook brachten betrokken partijen in het textielconvenant de eerste jaarrapportage uit. De publicatie van 2800 productielocaties van deelnemende bedrijven resulteerde in dialogen en oplossingen voor misstanden in de keten.

Internationaal zet Nederland zich ook in voor multistakeholdersinitiatieven die bijdragen aan het verkleinen van risico's in de waardeketen. Van maart 2017 tot maart 2018 was Nederland voorzitter van het *Initiative on the Voluntary Principles on Security and Human Rights*, waarbinnen ruim zestig bedrijven, ngo's, overheden en organisaties zich samen inzetten voor het vergroten van veiligheid en het respecteren van mensenrechten rondom mijnbouw en olie- en gaswinning.[21] Onder Nederlands voorzitterschap is besloten dat het secretariaat van het initiatief zal worden ingebed bij een bestaande organisatie, zodat de continuïteit gewaarborgd wordt.

Door Nederlandse steun kunnen lokale partners ook internationaal hun stem laten horen. Loonacties van Bengaalse textielarbeiders werden eind 2016 met veel geweld neergeslagen. Met steun van Nederland hebben Bengaalse vakbonden en de *Clean Clothes Campaign* in 2017 gelobbyd bij de EU voor versterking van vakbondsrechten. Door deze lobby sprak de Europese Commissie Bangladesh aan en heeft de Bengaalse overheid een aantal verbeteringen ingevoerd.

Een van de uitkomsten van het NAP was de uitvoering van het zorgplichtonderzoek met aanbevelingen om de positie van slachtoffers te versterken. In de Tweede Kamer loopt het debat over de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie. Als deze wet wordt aangenomen, is het mogelijk om collectief schadevergoeding te eisen. Het ministerie van Justitie en Veiligheid werkt momenteel ook aan een wetsvoorstel tot aanpassing van het bewijsrecht, waarbij een verbetering van het inzagerecht wordt meegenomen, zoals voorgesteld in het zorgplichtonderzoek.

Het EU Bureau voor de grondrechten bracht in 2017 een advies uit hoe de EU *access to remedy* verder kan versterken.[22] Dit advies volgde uit de EU-raadsconclusies over mensenrechten en bedrijfsleven die onder Nederlands voorzitterschap in 2016 zijn aangenomen.[23]

Tijdens het *UN High Level Forum on Business and Human Rights* in Genève afgelopen november was er veel belangstelling voor het feit dat in Nederland het Nationale Contactpunt (NCP) had bemiddeld in een zaak waarin het bedrijf meewerkte aan de zaak en uiteindelijk schadevergoeding is overeengekomen tussen enerzijds een Nederlands bedrijf, Heineken, en een dochteronderneming in de DRC en anderzijds de wederpartij.

Binnen de VN presenteerde Ecuador conceptelementen voor een mogelijk VN-verdrag op het gebied van mensenrechten en bedrijfsleven. De EU-delegatie nam namens de lidstaten deel aan de intergouvernementele werkgroep die hierover sprak. Nederland vindt het wenselijk met de EU tot een gezamenlijke positie te komen ten opzichte van de voorstellen.

[20] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2014/05/28/nationaal-actieplan-bedrijfsleven-en-mensenrechten - Kamerstuk 26485 nr. 174
[21] http://www.voluntaryprinciples.org/wp-content/uploads/2018/03/Netherlands.pdf
[22] http://fra.europa.eu/en/opinion/2017/business-human-rights
[23] https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/council_conclusions_on_business_and_human_rights_foreign_affairs_council.pdf

5. Gelijke rechten voor LHBTI's

Iedereen moet zichzelf kunnen en mogen zijn, ongeacht wie je bent of van wie je houdt. De bevordering van gelijke rechten van LHBTI's is dan ook één van de prioriteiten binnen het mensenrechtenbeleid. Nederland zet zich specifiek in op de afschaffing van strafbaarstelling van homoseksualiteit, het tegengaan van discriminatie en geweld en het bevorderen van sociale acceptatie.

Wereldwijd hebben LHBTI's te maken met discriminatie en geweld. Een dieptepunt in 2017 was de vervolging van LHBTI's in Tsjetsjenië. Maatschappelijke organisaties berichtten over opsluiting, marteling en moord door politie en andere lokale overheidsinstanties. Tegelijk zijn er ook hoopvolle ontwikkelingen te zien in 2017, waarbij groeiende sociale acceptatie uiting kreeg in het openstellen van het burgerlijk huwelijk in landen als Duitsland en Australië.

Nederland hanteert de Jogjakarta-beginselen als uitgangspunt voor het internationale beleid op gebied van LHBTI.[24] Deze beginselen werden in 2006 opgesteld door 29 vooraanstaande mensenrechtenexperts uit 25 verschillende landen en vormen een compleet overzicht van de fundamentele mensenrechten in relatie tot seksuele oriëntatie en genderidentiteit. Een comité van 33 experts heeft in november 2017 een herziening van de Jogjakarta-beginselen vastgesteld, na een brede ronde van consultaties en onderzoek. COC Nederland heeft hiervoor samen met maatschappelijke organisaties in Oost-Europa, Centraal-Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika inbreng geleverd. De Jogjakarta-beginselen zijn uitgebreid met negen nieuwe beginselen die onder meer duiding geeft voor de positie van transgender en intersekse personen.

Resultaten

Nederland heeft zich net als in voorgaande jaren onverminderd ingezet op bevordering van gelijke rechten voor LHBTI's. Nederland heeft zijn stevige profiel op dit dossier versterkt door een actieve rol op bilateraal vlak, steun aan het maatschappelijk middenveld en door samenwerking met internationale organisaties en het bedrijfsleven.

[24] http://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2017/11/A5_yogyakartaWEB-2.pdf

Paneldiscussie over de rol van bedrijven in het bevorderen van gelijke rechten voor LHBTI's met onder meer David Pollard (Workplace Pride) en Boris Dittrich (Human Rights Watch) bij symposium van de Nederlandse ambassade in Bern in samenwerking met Workplace Pride en UBS

Nederlandse ambassades hebben in 2017 verschillende projecten van lokale LHBTI-organisaties gesteund met financiële bijdrages, het bieden van een veilige omgeving of door het deelnemen aan bijeenkomsten. Ook hebben verschillende ambassades meegelopen in *Prides* om zichtbaarheid en veiligheid te vergroten en om de politieke steun voor de LHBTI-beweging te tonen. De film *Out and About*, gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken, is in 2017 door verschillende ambassades en andere organisaties ingezet om de dialoog aan te gaan met lokale activisten en andere betrokkenen over gelijke rechten. Hierbij zoekt Nederland de samenwerking met verschillende actoren, zoals bedrijven en religieuze organisaties.

Net als voorgaande jaren was bij de *Amsterdam Pride* een groep LHBTI-activisten uitgenodigd in het kader van het *Influentials Programme* van het ministerie van Buitenlandse Zaken, uitgevoerd door RVO.nl in samenwerking met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
Deze vrouwelijke activisten uit Azië hebben het programma *Building Bridges* gevolgd. Dit programma heeft bijgedragen aan kennis en vaardigheden waarmee de activisten zich in eigen land nog beter kunnen inzetten voor de bescherming en bevordering van gelijke rechten voor LHBTI's. Ook in het kader van *Shelter City* verbleven enkele LHBTI-mensenrechtenverdedigers tijdelijk in Nederland.

Partners
Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een strategisch partnerschap met COC Nederland. Het doel van dit partnerschap is het ondersteunen van lokale LHBTI-organisaties in landen als Ghana, Vietnam en Haïti, zodat ze lokaal actief kunnen worden en blijven om gelijke rechten voor LHBTI's te bepleiten.[25] Ook biedt COC Nederland lokale LHBTI-organisaties structurele steun om gebruik te maken van de mensenrechtenmechanismen van de VN.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aanvullend vanuit het emancipatiebeleid ondersteuning gegeven aan activiteiten van Europese LHBTI-netwerken, waaronder *ILGA-Europe*, *IGLYO-Europe*, *Transgender Europe* en het Internationaal LHBT Documentatiecentrum (IHLIA).

Tijdens bilaterale ministeriële en hoog ambtelijke bezoeken werden gelijke rechten voor LHBTI's regelmatig aan de orde gesteld, onder meer in Pakistan, Indonesië, Midden-Amerika, India, China en Ethiopië. Hier is niet altijd publieke aandacht aan gegeven. Stille diplomatie is soms effectiever dan het publiekelijk aanspreken van andere landen. Dit heeft ook te maken met het feit dat sommige landen en organisaties gelijke rechten voor LHBTI's onterecht bestempelen als een

[25] https://international.coc.nl/

Deelnemers in gesprek tijdens LHBTI Pride fototentoonstelling in Tirana, Albanië (Foto: Ivana Dervishi)

westerse agenda, waarbij publieke kritiek van Nederland misbruikt kan worden om dat beeld te bevestigen.

Equal Rights Coalition
Een andere manier om met deze beeldvorming om te gaan is om meer samen te werken met niet-westerse landen, zoals bijvoorbeeld in de door Nederland en Uruguay opgerichte *Equal Rights Coalition* (ERC). Nederland heeft tijdens de eerste helft van 2017 het covoorzitterschap van de ERC, samen met Uruguay, voortgezet. In die periode zijn Malta en Litouwen lid geworden en heeft een groep leden van de ERC een publiek statement uitgebracht om zorgen te uiten over de situatie van LHBTI's in Tsjetsjenië.[26] In juli heeft Nederland het covoorzitterschap overgedragen aan Canada en Chili. Sinds de overdracht is Nederland een actieve rol blijven spelen binnen de ERC, onder meer als covoorzitter van de werkgroep internationale diplomatie en als lid van het adviserend comité (*Executive Committee*).

European Governmental LGBTI Focal Points Network
Binnen Europa wordt beleid en praktijk uitgewisseld tussen ministeries die verantwoordelijk zijn voor het nationale LHBTI-emancipatiebeleid in het door Nederland opgerichte *European Governmental LGBTI Focal Points Network.* Hierdoor is bijvoorbeeld in een aantal Europese landen bij voorbereiding van wetgeving op gebied van sociale, juridische en medische erkenning van transgender personen (Noorwegen) en intersekse personen (Duitsland) rekening gehouden met de laatste ontwikkelingen op die terreinen. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voert momenteel het secretariaat van dit netwerk.

Multilateraal
Ook in multilaterale organisaties blijft Nederland actief om de gelijke rechten voor LHBTI's op de agenda te houden en voortgang te maken. Binnen de EU, de OVSE en de Raad van Europa heeft Nederland in het afgelopen jaar onder meer aandacht gevraagd voor verontrustende situaties in Azerbeidzjan, Egypte, Rusland, Tadzjikistan en Turkije. Bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) heeft Nederland aandacht gevraagd voor de economische dimensie van (on)gelijke rechten voor LHBTI's. Verder heeft Nederland experts gedetacheerd op het terrein van LHBTI-emancipatie en gelijke rechten bij de UNESCO, de Raad van Europa en de EU.

In de VN heeft de onafhankelijk expert op gebied van seksuele oriëntatie en genderidentiteit (SOGI), Vitit Muntarbhorn, twee rapporten uitgebracht in 2017 over de situatie van LHBTI's in de wereld met positieve ontwikkelingen en adviezen.[27] Nederland is een groot voorstander van het werk van deze expert en zal ook de positie en het mandaat van de eind vorig jaar aangetreden onafhankelijk expert, Victor Madrigal-Borloz, blijven steunen. Verder heeft de VN een praktische gids ontwikkeld waarmee bedrijven zich kunnen inzetten voor gelijke rechten van LHBTI op basis van de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*.[28]

Voorbeelden:

De Nederlandse ambassade in Manilla sloeg de handen ineen met de *Philippine LGBT Chamber of Commerce*. Samen organiseerden ze het *Out in Business: Business Believes in Diversity Forum*, op de internationale dag tegen homofobie, bifobie en transfobie. Tijdens het forum werden succesverhalen van LHBTI-rolmodellen uit het Nederlandse en Filipijnse bedrijfsleven op de voorgrond gezet, met als doel diversiteit op de werkvloer te bevorderen. Ook werden bedrijven aangemoedigd om zelf meer op diversiteit onder het personeel te letten, met de boodschap dat diversiteit en een veilige werkomgeving bijdragen aan de succesfactor van een bedrijf.

Met steun van het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de Nederlandse belangenvereniging van intersekse personen (NNID/DSD) samen met *ILGA World* het Vierde Internationale Intersekse Forum in Amsterdam georganiseerd. Deze conferentie heeft aandacht gegenereerd voor interseksrechten en voor een versterking van de internationale belangenbeweging voor intersekse personen.

Samen met regionale LHBTI-organisaties, organiseerde COC Nederland met financiële steun van het ministerie van Buitenlandse zaken in 2017 trainingen over VN-mensenrechtenmechanismen in Afrika en Azië. Deze trainingen versterken de vaardigheden van lokale LHBTI-organisaties om zelf hun stem te laten horen en te pleiten en beïnvloeden bij de VN. Na afloop van de trainingen geeft het COC intensieve begeleiding bij het schrijven van rapporten over de mensenrechtensituatie in eigen land en het ter verantwoording houden van hun eigen land bij de VN en regionale mensenrechtenmechanismen zoals de Afrikaanse Commissie.

[26] https://www.government.nl/documents/media-articles/2017/04/26/erc-statement-on-situation-in-chechnya
[27] http://undocs.org/A/HRC/35/36 en http://undocs.org/A/72/172
[28] https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/09/UN-Standards-of-Conduct.pdf

6. Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid

De meest ernstige misdrijven kunnen niet onbestraft blijven. Nederland zet zich onverminderd in om straffeloosheid van misdrijven tegen te gaan via verschillende organisaties en initiatieven. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de grondwettelijke opdracht tot bevordering van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.

Resultaten

Jemen
In 2017 behaalde Nederland een groot succes in de strijd tegen straffeloosheid met de Jemen-resolutie in de septembersessie van de Mensenrechtenraad in Genève, een resultaat van meerjarige focus op de mensenrechtensituatie in Jemen. Dankzij lange onderhandelingen met delegaties van onder meer Saoedi-Arabië, Egypte, Jemen en een stevige diplomatieke lobby van Nederland stemde de Mensenrechtenraad op 29 september 2017 in met de oprichting van een onderzoeksgroep van 'eminente internationale en regionale experts'. Zij doen momenteel onderzoek naar de mensenrechtenschendingen gepleegd door alle partijen in Jemen sinds 2014.

Wapenexportbeleid
Nederland hanteert een restrictief wapenexportbeleid: conventionele wapens dienen het zelfverdedigingsrecht van landen, maar misbruik van de exporten zoals schendingen van de mensenrechten en van humanitair oorlogsrecht moeten worden voorkomen. Een voorbeeld is het beleid voor Jemen. Gezien de herhaalde verklaringen van de VN dat alle partijen in het Jemen-conflict zich schuldig maken aan schendingen van humanitair oorlogsrecht, hanteert het kabinet een zeer strikt wapenexportcontrolebeleid ten aanzien van de betrokken landen. Uitvoervergunningen voor militaire goederen die direct of indirect kunnen worden ingezet in Jemen of bij mensenrechtenschendingen worden afgewezen. Tevens heeft Nederland de controle op doorvoer van bondgenoten naar deze landen aangescherpt. Dit maakt het Nederlandse beleid het striktste van Europa.

Sluiting Joegoslaviëtribunaal
In december 2017 sloot na 24 jaar het Joegoslaviëtribunaal (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, ICTY). Mede dankzij Nederlandse steun heeft het ICTY sinds de oprichting meer aanklachten ingediend en behandeld dan enig ander internationaal strafhof of tribunaal. Er werden in totaal 161 individuen vervolgd voor de meest ernstige schendingen van het humanitair oorlogsrecht. Met de vervolging van Slobodan Milošević voor de misdaden gepleegd in Bosnië en Herzegovina, Kroatië en Kosovo, was het tribunaal het eerste dat overging tot het aanklagen van een zittend staatshoofd. Het signaal dat status of positie niet boven het recht staat, is een belangrijke mijlpaal in de strijd tegen straffeloosheid. In 2017 stonden de laatste verdachten terecht, waaronder Ratko Mladić, de voormalig opperbevelhebber van het Bosnisch-Servische leger, die op 22 november 2017 werd veroordeeld tot levenslang, onder meer voor zijn directe rol in de genocide in Srebrenica.
Het is belangrijk dat de feiten en verhalen van de Balkanoorlog niet vergeten worden. Daarom financierde Nederland in 2017 een conferentie in Sarajevo en de *Legacy dialogues series* in Den Haag waarin het ICTY terugblikte op haar werk, haar impact op de regio en haar bijdrage aan het internationale strafrecht.

Internationaal Strafhof
Nederland blijft zich, mede vanuit onze positie als gastland, inzetten voor de versterking en universaliteit van het Internationaal Strafhof, onder meer tijdens het Nederlands lidmaatschap van de VN Veiligheidsraad. De relevantie van het Strafhof, waarvan het Statuut volgend jaar zijn 20e verjaardag viert, blijft immers groot. Zo laten de aankondigingen in 2017 van onderzoeken in Afghanistan en Burundi zien dat het Strafhof, als *court of last resort*, hard nodig is als vangnet wanneer er geen uitzicht is op gerechtigheid op nationaal niveau.

Nederland heeft zich daarom ingespannen toen het draagvlak van het Hof onder druk stond. De inzet van Nederland om een open dialoog te voeren met kritische landen heeft veel lof gekregen van Afrikaanse landen en de bredere internationale gemeenschap. Het is positief dat Gambia zijn aangekondigde terugtrekking niet door heeft gezet. Helaas heeft Zuid-Afrika een hernieuwde aankondiging gedaan om uit het Statuut van Rome te stappen. Nederland zal zich blijven inzetten om ook Zuid-Afrika bij het Hof te behouden.

Om de kwaliteit van berichtgeving in Afrika over internationaal strafrecht en de rol van het Internationaal Strafhof te verbeteren, organiseerde Nederland in Dakar een eerste training voor West-Afrikaanse journalisten over internationaal strafrecht.

De jaarlijkse vergadering van verdragspartijen van het Strafhof stond met name in het teken van het besluit over de rechtsmacht van het Hof over het misdrijf van agressie.[29] Nederland is positief over het met consensus bereikte besluit dat het Hof over dit misdrijf rechtsmacht heeft gekregen. Zeven jaar na de zogeheten Kampala-amendementen kunnen door dit historische besluit, in navolging van de tribunalen van Neurenberg en Tokyo, individuen nu strafrechtelijk verantwoordelijk worden gehouden voor dit 'misdrijf der misdrijven'. Dit is een belangrijke stap voor het Internationaal Strafhof.

Syrië en Irak

Nederland blijft oproepen om de situatie in Syrië naar het Internationaal Strafhof te verwijzen. Door een veto van Rusland in de Veiligheidsraad is deze doorverwijzing momenteel echter onmogelijk. Om ervoor te zorgen dat bewijsmateriaal van ernstige mensenrechtenschendingen en schendingen van het humanitair oorlogsrecht gepleegd in Syrië door alle partijen bij het conflict veilig wordt gesteld en wordt onderzocht, steunde Nederland eind december 2016 de oprichting van een bewijsvergaringsmechanisme voor misdrijven gepleegd in Syrië (*International, Impartial and Independent Mechanism*, IIIM). Nederland zette deze steun voort in 2017. Zo organiseerde Nederland in maart 2017 een expertbijeenkomst om bij te dragen aan de spoedige oprichting en functionering van het IIIM.
Ook ontving Nederland het hoofd van het IIIM om over verdere samenwerking te spreken, organiseerde Nederland samen met Zwitserland bijeenkomsten om de samenwerking tussen Syrische ngo's en het mechanisme te bevorderen en heeft Nederland een meerjarige bijdrage toegezegd van € 1,5 miljoen.

In 2017 steunde Nederland een VN-resolutie die oproept tot de totstandkoming van een onderzoeksteam dat onderzoek zal doen naar vermeende misdrijven gepleegd door ISIS in Irak.

Multilateraal Verdrag voor Rechtshulpverlening en Uitlevering bij Internationale Misdrijven

Het is voor landen op dit moment vaak lastig om internationale misdrijven te onderzoeken en te vervolgen, omdat de verdachten, het bewijs, de slachtoffers en getuigen vaak verspreid zijn over verschillende landen. Om internationale

[29] Op 10 juni 2010 werden de Kampala-amendementen op het Statuut van Rome aangenomen. Het misdrijf van agressie wordt hierin omschreven als het gebruik van wapengeweld tussen Staten waarbij het Handvest van de Verenigde Naties wordt geschonden. De daad van agressie kan worden gepleegd door iemand met een leidende politieke of militaire rol in de Staat die het misdrijf van agressie pleegt.

Opening internationale expertbijeenkomst in Den Haag over oprichting bewijzenbank Syrië

samenwerking op dit vlak makkelijker te maken, heeft Nederland als lid van de kopgroep met Argentinië, België, Slovenië, Senegal en Mongolië initiatief genomen tot een Multilateraal Verdrag voor Rechtshulpverlening en Uitlevering bij Internationale Misdrijven (MVRUIM). In 2017 werd de jarenlange lobby voortgezet waardoor het aantal steunende landen op 59 kwam.[30] Mongolië trad toe tot de kopgroep, waardoor het initiatief nu uit alle regio's in de wereld wordt gesteund. In Nederland vond in oktober 2017 een voorbereidende conferentie plaats voor de steunende landen als basis voor het starten van de verdragsonderhandelingen in 2018.

Responsibility to Protect
Tijdens de *World Summit* in 2005 hebben alle lidstaten van de Verenigde Naties eensgezind het principe van de *Responsibility to Protect* (RtoP) aangenomen. Daarmee werd de verantwoordelijkheid van zowel lidstaten als de internationale gemeenschap bevestigd om burgerbevolkingen te beschermen tegen de ernstigste misdrijven: volkerenmoord, misdrijven tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden en etnische zuivering. Nederland stelt zich sindsdien ononderbroken op als pleitbezorger van deze verantwoordelijkheid.

Het is voor Nederland van groot belang de abstracte norm te vertalen naar concrete inzet op preventie in actuele crises. Aan die uitdaging werkt Nederland constant in de hoedanigheid van covoorzitter van een groep gelijkgezinde landen (*Group of Friends of RtoP*) die gezamenlijke standpunten en beleidsopties bepalen in landen waar crisis heerst of dreigt. Verantwoordelijkheid nemen voor het voorkomen van conflict behoort ook tot de kern van de inzet van Nederland tijdens het lidmaatschap van de VN Veiligheidsraad in 2018. In september 2017 organiseerde Nederland in dat verband een ministeriële bijeenkomst van alle zetelende en inkomende verkozen leden van de VN Veiligheidsraad om te bespreken hoe verkozen leden RtoP in de Veiligheidsraad kunnen bevorderen. De Nederlandse inzet op RtoP vertaalt zich in steun aan en samenwerking met toonaangevende ngo's. Zowel het in New York gevestigde *Global Centre for Responsibility to Protect* – dat onder andere het secretariaat voert van het netwerk van *Global Focal Points on RtoP* en een cruciaal *advocacy* instrument is – als het *Auschwitz Institute for Peace and Reconciliation*, krijgen belangrijke meerjarige financiële steun van Nederland.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Ter bevordering van de internationale rechtsorde spant Nederland zich ook in voor de naleving van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Nederland speelt een actieve rol in de bijeenkomsten van de *Human Rights Meeting of the Committee of Ministers* waar landen in de Raad van Europa spreken over de implementatie van uitspraken van het EHRM. Nederland levert ook een bijdrage aan het *Human Rights Trust Fund* dat lidstaten van de Raad van Europa ondersteunt bij de uitvoering van uitspraken van het EHRM.

[30] Albanië, Andorra, Argentinië, België, Bolivia, Bosnië en Herzegovina, Bulgarije, Chili, Costa Rica, Cyprus, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Gambia, Georgië, Griekenland, Guinee, Hongarije, Ierland, Ivoorkust, Kazachstan, Letland, Liechtenstein, Litouwen, Luxemburg, Madagaskar, Macedonië, Malawi, Mali, Moldavië, Mongolië, Montenegro, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Panama, Paraguay, Peru, Polen, Portugal, Rwanda, St. Kitts en Nevis, Samoa, Sao Tomé en Principe, Senegal, Servië, de Seychellen, Slovenië, Slowakije, Suriname, Trinidad en Tobago, Tsjechië, Uruguay, Vietnam, Zuid-Afrika, Zweden, Zwitserland.

Vluchtelingen en migranten

Eind 2017 waren er volgens VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR 65,6 miljoen mensen van huis en haard verdreven. Daaronder zijn 22,5 miljoen vluchtelingen, 2,8 miljoen asielzoekers en meer dan 40 miljoen binnenlandse ontheemden. Naast de circa 22,5 miljoen vluchtelingen zijn er ongeveer 235 miljoen reguliere en irreguliere migranten. Hierbij blijft wereldwijd het aantal vluchtelingen/ontheemden stijgen, duurt het steeds langer voordat zij naar huis terug kunnen en is er is een groot, structureel tekort aan noodhulp (circa 50%) en aan steun voor duurzame oplossingen. Dit vraagt om effectief mensenrechtenbeleid. In de eerste plaats omdat schendingen van mensenrechten een belangrijke oorzaak zijn van het grote aantal mensen dat huis en haard achter zich laat.
Zij vluchten voor repressie, conflict en geweld. Maar ook omdat vluchtelingen of mensen die migreren vanwege sociaaleconomische uitzichtloosheid en armoede extra kwetsbaar zijn voor mensenrechtenschendingen. De beelden van mensenhandel in Libië hebben dit pijnlijk duidelijk gemaakt.

Mensenrechtenbescherming vormt een belangrijk onderdeel van de door Nederland nagestreefde geïntegreerde aanpak met interventies langs de hele migratieroute: in herkomstlanden, bijvoorbeeld door het tegengaan van mensenrechtenschendingen als grondoorzaak, in landen die veel vluchtelingen opvangen en in transitlanden zoals Niger. Daarbij is er oog voor de bescherming van kwetsbare groepen, zoals vrouwen, minderheden en (alleenreizende) kinderen.

De omvang van de migratiestroom via de Middellandse Zee, vooral via Libië, en de situatie van migranten in dat land waren voor het kabinet reden om voorjaar 2017 € 40 miljoen extra middelen vrij te maken voor bescherming en opvang van vluchtelingen en migranten in noordelijk Afrika en voor het tegengaan van mensensmokkel en mensenhandel. Vanuit deze middelen droeg Nederland in EU-verband € 10 miljoen bij aan opschaling van de programma's voor vrijwillige terugkeer en herintegratie van migranten in Libië en andere Noord-Afrikaanse landen. Zo konden in 2017 rond de 20.000 migranten vanuit Libië veilig naar hun land terugkeren. Dankzij een programma opgezet door Internationale Organisatie voor Migratie en Nederland werden meer dan 3.000 migranten gered in de woestijn in het noorden van Niger en zuiden van Libië. Via het VN *Office for Drugs and Crime* en het *Office of the High Commissioner on Human Rights* van de VN bevordert Nederland in West-Afrika de aanpak van mensensmokkel en mensenhandel met inachtneming van de mensenrechten, alsmede bescherming en steun voor slachtoffers.

Nederland zet zich ook in voor betere bescherming en een sterkere rechtspositie voor vluchtelingen in de Syrië regio en de Hoorn van Afrika. Zo kregen vluchtelingen in Ethiopië de mogelijkheid zich bij de gemeente waar zij wonen te registreren, waardoor zij meer kansen krijgen volwaardig te participeren in de lokale samenleving en tienduizenden in Ethiopië geboren kinderen van vluchtelingen documentatie kunnen verkrijgen. In Libanon en Jordanië gaf Nederland onder meer steun aan programma's om vluchtelingen kans te geven op een werkvergunning/verblijfsvergunning en om hun veiligheid te vergroten.

In 2017 werd gewerkt aan een in 2018 overeen te komen *Global compact for safe, orderly and regular migration* en een *Global compact on refugees*. Nederland streeft in beide overeenkomsten naar een geïntegreerd en gebalanceerd resultaat waarvan erkenning en naleving van bestaande juridische kaders zoals het VN Vluchtelingenverdrag en mensenrechten deel uitmaakt.

7. Mensenrechtenambassadeur

De Mensenrechtenambassadeur draagt het mensenrechtenbeleid van Nederland uit. Hij neemt deel aan internationale bijeenkomsten en bezoekt landen om de mensenrechten te bevorderen. Hij werkt samen met mensenrechtenambassadeurs uit andere EU-lidstaten. Hij bespreekt tijdens zijn bezoeken niet alleen bestaande zorgen over de mensenrechtensituatie met de autoriteiten, maar kijkt ook juist naar kansen en mogelijkheden om met andere landen en actoren op te trekken. Daarbij zoekt hij actief de samenwerking met andersdenkende landen, vooral niet-westerse landen, aangezien mensenrechten vaak als westers concept worden gezien. De Mensenrechtenambassadeur stimuleert deze landen om zich in internationale fora, maar ook in eigen regio, meer te profileren op *die* mensenrechten die betrokken landen zelf van belang achten. Immers, als het om mensenrechten gaat is het van belang wie de boodschapper is, en dat is zeker niet altijd Nederland.

Een goed voorbeeld hiervan is Indonesië, dat gastheer was van de internationale bijeenkomst ter gelegenheid van *World Press Freedom Day* en waar de Mensenrechtenambassadeur aan deelnam. Het feit dat dit in Jakarta plaatsvond, maakt duidelijk dat mensenrechten, en in dit geval persvrijheid, niet alleen wordt gekoesterd in het westen. Indonesië, in samenwerking met Nederland, levert de expertise voor het opzetten van een raad van de journalistiek in het buurland Oost-Timor. Maar tegelijkertijd spreekt hij ook met Indonesië over de Nederlandse zorgen over de vrijheid van religie en levensovertuiging en gelijke rechten voor LHBTI's.

Aanknopingspunten

Hoeveel zorgen Nederland ook heeft over de mensenrechtensituatie in een land, vaak zijn er toch aanknopingspunten waarop samengewerkt kan worden. Dat werd onder meer duidelijk tijdens de mensenrechtendialoog met China. Nederland maakt zich zorgen over toenemende repressie en beperkingen op burger- en politieke rechten in het land, zoals vrijheid van meningsuiting en vrijheid van religie en levensovertuiging, en de Mensenrechtenambassadeur bespreekt dat met de Chinese autoriteiten. Tegelijkertijd kijkt hij ook naar mogelijkheden om met de Chinezen samen op te trekken op die mensenrechten waar Nederland en China elkaar kunnen vinden, zoals het tegengaan van geweld tegen vrouwen en mensenrechten en bedrijfsleven.

Verschillende actoren

De Mensenrechtenambassadeur zoekt de samenwerking met andere actoren die zich (kunnen) inzetten voor de mensenrechten. Dit zijn ngo's, journalisten, religieuze leiders, academici, decentrale overheden, bedrijfsleven en vakbonden. Zij spelen een belangrijke rol bij de gedachtenvorming en -verandering over mensenrechten. In samenwerking met de Nederlandse ambassades kan de Mensenrechtenambassadeur deze actoren bij elkaar brengen.

Tijdens zijn bezoek aan Pakistan was vrijheid van religie en overtuiging, inclusief misbruik van de blasfemiewetgeving, een belangrijk thema dat aan de orde kwam. Behalve de zorgen hierover bespreken met de federale overheid, heeft de Mensenrechtenambassadeur ook gesproken met de provinciale overheid van Punjab, en tijdens een breed overleg heeft hij gesproken met vertegenwoordigers van alle religies in Pakistan over tolerantie, inclusief jegens hen die geen geloof hebben. Verder heeft de Mensenrechtenambassadeur LHBTI-organisaties bezocht en met bedrijven gekeken wat verder gedaan kon worden op het terrein van mensenrechten en bedrijfsleven.

Belangrijk onderdeel bij de bilaterale bezoeken is het contact met ngo's en mensenrechtenverdedigers. Voor hen die lastig worden gevallen, gearresteerd en geïntimideerd, of soms zelf met de dood worden bedreigd, zijn deze ontmoetingen van grote waarde. Het betreft niet alleen activisten, maar ook rechters die onafhankelijk recht spreken, officieren van justitie die zonder onderscheid des persoons corruptie aanpakken en journalisten die misstanden en mensenrechtenschendingen aan de kaak stellen. De aandacht van een hoge buitenlandse vertegenwoordiger laat zien dat hun werk ertoe doet, dat ze niet vergeten worden en geeft hen energie en moed om door te gaan. Dit kwam onder meer duidelijk naar voren tijdens het bezoek van de Mensenrechtenambassadeur aan Mexico, Guatemala, Honduras en Nicaragua.

Internationale bijeenkomsten
De Mensenrechtenambassadeur nam deel aan internationale bijeenkomsten, zoals de RightsCon, de jaarlijkse bijeenkomst van IT bedrijven, techneuten, ngo's en, in mindere mate, overheden over internetvrijheid. Nederland maakt zich onder meer sterk om *internet shutdowns* tegen te gaan, maar ook voor bewustwording bij en bescherming van ngo's voor hun internetactiviteiten en de data die ze hier opslaan en verspreiden. Deze onderwerpen kaartte de Mensenrechtenambassadeur overigens ook aan tijdens zijn bilaterale bezoeken, zoals aan Pakistan en Ethiopië.

In oktober vond in Dakar de conferentie tegen kindhuwelijken in West- en Centraal-Afrika plaats. De Mensenrechtenambassadeur pleitte daar voor een inclusieve benadering, waarbij overheden samen met maatschappelijke organisaties en religieuze en traditionele leiders een actieplan opstellen en in samenwerking uitvoeren. Kindhuwelijken was ook een belangrijk onderwerp van gesprek tijdens de bilaterale bezoeken aan Pakistan en India.

Andere internationale conferenties waar de Mensenrechtenambassadeur aan deel heeft genomen zijn de OVSE-conferentie over veiligheid van het internet en mensenrechten, de bijeenkomst van het Estse EU-voorzitterschap over het maatschappelijk middenveld en cyber, de VN Mensenrechtenraad, de *Human Dimension Implementation Meeting* over mensenrechten en democratie binnen het OVSE-gebied, het VN *High Level Forum* over Mensenrechten en Bedrijfsleven, de vergadering van de *International Holocaust Remembrance Alliance*, de bijeenkomst van de door Nederland en Uruguay opgezette *Equal Rights Coalition* voor LHBTI's in Genève, waarbij de spelregels zijn vastgesteld en Nederland het covoorzitterschap aan Canada heeft overgedragen, de workshop over mensenrechten en bedrijfsleven met bedrijven, ngo's en overheden in Brussel en de EURO-IDAHOT waarvan België organisator en gastheer was.

Gelijke rechten voor vrouwen wordt altijd aangekaart, bijvoorbeeld tijdens het bezoek van de Mensenrechtenambassadeur aan Saoedi-Arabië.

Financiële bijlages: Overzicht uitgaven per thema

1. Overzicht uitgaven Mensenrechtenfonds (MRF) per thema
2. Overzicht uitgaven overige fondsen per thema

Totaal Mensenrechtenfonds

Thema	Uitgaven	Aantal projecten
Vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid	€ 15.176.256	92
Vrijheid van religie en levensovertuiging	€ 2.434.099	26
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	€ 6.940.933	102
Mensenrechtenverdedigers	€ 8.061.579	98
Gelijke rechten voor LHBTI's	€ 2.948.652	79
Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid	€ 2.173.945	32
Overig		
• Mensenrechten algemeen	€ 381.949	5
• Mensenrechten en bedrijfsleven	€ 2.852.082	33
• Ernstigste schendingen	€ 2.822.253	30
• Overig	€ 3.157.368	60
Totaal	**€ 46.948.828**	**569**

Totaal overige fondsen

Thema	Uitgaven	Aantal projecten
Vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid	€ 12.667.391	44
Vrijheid van religie en levensovertuiging	€ 1.979	2
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	€ 36.577.318	99
Mensenrechtenverdedigers	€ 16.184.923	26
Gelijke rechten voor LHBTI's	€ 4.711.178	48
Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid	€ 18.966.454	27
Overig		
• Mensenrechten algemeen	€ 9.705.542	5
• Mensenrechten en bedrijfsleven	€ 1.862.160	9
• Ernstigste schendingen	€ 816.844	4
• Overig	€ 4.174.106	28
Totaal	**€ 105.668.169**	**293**

1. Overzicht uitgaven per thema Mensenrechtenfonds (MRF)

Thema: Vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Amman, Jordanië	Jordanië	Internet Freedom in Jordan	€ 111.531
Amman, Jordanië	Jordanië	Expanding the Public Dialogue on Human Rights in Jordan through the Media	€ 93.150
Amman, Jordanië	Jordanië	Advanced Arab Journalists Training	€ 38.205
Amman, Jordanië	Jordanië	Lobbying to Amend Article 308	€ 9.662
Ankara, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 87.330
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Educational platform on access to information in Kazakhstan	€ 4.647
Beiroet, Libanon	Libanon	Freedom of online expression	€ 2.166
Beiroet, Libanon	Libanon	Internet Community	€ 87.660
Beiroet, Libanon	Libanon	Digital Rights as Human Rights	€ 18.307
Beiroet, Libanon	Libanon	Karama Human Rights Film festival	€ 25.200
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	SPINoFACT - Political advertising between spins and facts and what is served to the voters by media?	€ 11.200
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Improving Implementation of the International Media Freedom Standards and Strengthening Alternative Sources of Information in Serbia	€ 80.000
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Media and the New Optimism	€ 8.800
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Clear navigation in the legal framework for qualitative journalism	€ 5.022
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Free Press Apps	€ 4.860
Boedapest, Hongarije	Hongarije	The Story Tells the Facts	€ 3.969
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Support for Russian version of print and on-line versions of investigative newspaper Ziarul de Garda	€ 78.000
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Teach Them Young	€ 31.000
Bogotá, Colombia	Colombia	Strengthening Innovation and Research on Freedom of Expression	€ 17.066
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Violence against Women Communicators in Brazil	€ 1.372
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Violence against communicators 2	€ 45.027
Dakar, Senegal	Gambia	Cybersecurity training journalists Gambia	€ 11.820
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Human Rights Day 2017 - World Press Photo Exhibition	€ 39.045
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Promoting Citizen Participation in Electoral Processes Through Alternative Media	€ 16.655
Havana, Cuba	Cuba	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 45.400

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro’s
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Collage: youth free space for expressions	€ 60.091
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Human Rights Through Photography	€ 14.000
Istanbul, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 55.474
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Vertrouwelijk	€ 19.736
Jakarta, Indonesië	Timor Leste	Strengthening Media Self-Regulatory Mechanisms in Timor Leste	€ 214.995
Khartoem, Soedan	Soedan	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 102.200
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Building bridges not walls	€ 8.095
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Mezhyhirya Festival Investigative Journalism	€ 4.886
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Ukraine Local Reform Agenda Radio Marathon	€ 72.837
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Combating human rights violations	€ 39.205
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Prostonomika	€ 63.180
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Support of democratic transformations and reforms in southern Ukraine through capacity building of media and journalists in Kherson and Mykolaiv oblasts	€ 52.004
Kigali, Rwanda	Rwanda	Weekly radio debate	€ 22.040
Kuala Lumpur, Maleisië	Maleisië	Freedom Film Festival	€ 5.328
Lima, Peru	Peru, Ecuador	World Press Photo Exhibition in Peru and Ecuador	€ 32.300
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	CIC Legal Protection of Journalists	€ 24.033
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Radio Nederland Wereldomroep 2017-2020	€ 7.700.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mensenrechten in beeld II	€ 3.750
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Brave Cinema 2	€ 3.750
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Digital Defenders Partnership	€ 500.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Breaking the Impasse: Protecting Journalists and Social Communicators Through Effective Use of UN Mechanisms to Ensure International-to Local Defense and Promotion of Freedom of Expression	€ 436.915
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Tomorrow’s Internet	€ 232.740
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Global Internet Freedom Analysis	€ 28.251
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Small Media Tech Lab	€ 371.428
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mrs: a powerful and safe voice for women female journalists and citizen reporters	€ 76.668
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Nadrat Al-Shafafa (Transparent View)	€ 1.475
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Advanced Freedom of Expression and Access to Information	€ 406.305
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Supporting UPR Advocacy for Internet Freedom	€ 423.907
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Where There is Political Will: Stopping Impunity and Violence Against Journalists	€ 192.315
New Delhi, India	India	Internet Freedom Seminar	€ 883

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Parijs, Frankrijk (PV UNESCO)	Wereldwijd	Veiligheid Journalisten - media-ontwikkeling	€ 690.000
Peking, China	China	Vertrouwelijk	€ 14.834
San José, Costa Rica	Centraal-Amerika	NEXOS - Human Rights Program for Central America	€ 991.000
Straatsburg, Frankrijk (PV Raad van Europa)	Frankrijk	Journalistenplatform	€ 20.000
Tbilisi, Georgië	Georgië	Vertrouwelijk	€ 4.475
Teheran, Iran	Iran	Vertrouwelijk	€ 427.500
Tunis, Tunesië	Tunesië	Supporting freedom of expression and media development in North-West Tunisia	€ 62.779
Tunis, Tunesië	Tunesië	Protection de la liberté de l'information en Tunisie	€ 74.785
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Support of the independent Radio broadcast	€ 100.000
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 263.530
Wenen, Oostenrijk	Kosovo	Safety of Journalists Public Awareness Campaign	€ 50.000
Wenen, Oostenrijk	Wereldwijd	Representative on Freedom of the Media Repository Programme	€ 200.000
Yangon, Myanmar	Myanmar	Democratic Voice of Burma Association	€ 39.861
Yangon, Myanmar	Myanmar	Search for common ground	€ 94.596
Yangon, Myanmar	Myanmar	Fondation Hirondelle	€ 97.011
Totaal			**€ 15.176.256**

Thema: Vrijheid van religie en levensovertuiging

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Responsibility to Report: Rebuilding the North-East	€ 129.661
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Education and Action: promoting diversity and human rights amongst youth from diverse communities	€ 14.452
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Holocaust Education for Non-Jewish Youth of Moldova	€ 28.000
Dhaka, Bangladesh	Bangladesh	Photographic Documentation of The Rohingya Population	€ 10.673
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Improving rights of religious minorities	€ 75.583
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Legal aid Assistance & settlement for minorities in Punjab	€ 67.455
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Exploring and promoting freedom of religion	€ 42.044
Istanbul, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 3.025
Istanbul, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 37.050
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Enhancing Protection and Respect for Religious Freedom and Human Rights in Indonesia	€ 98.233
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Empowering Indonesian Victims' Voices	€ 256.969
Kairo, Egypte	Egypte	Imam-Priest Exchange II	€ 65.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Strengthening Human Rights Advocacy for Freedom of Religion and Belief	€ 163.873
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Kullina Mawatinin 'We zijn allemaal burgers'	€ 139.429

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Strengthening voices, sensitizing voices, connecting voices	€ 350.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	A Religious Mosaic. Freedom of Religion or Belief – an urgently needed recipe tolerance and inclusiveness	€ 560.000
New Delhi, India	India	Rights for nomadic Narikkuravar childre	€ 24.463
Seoel, Zuid-Korea	Noord-Korea	Translation of a report on Freedom of Religion or Belief in North Korea	€ 11.395
Tbilisi, Georgië	Armenië	Promoting Religious Tolerance and Non-Discrimination in Armenia	€ 62.911
Tbilisi, Georgië	Georgië	Empowering National Minority Civil Society Organizations in Advocacy and Monitoring Skills on Minority Rights Protection Issues	€ 17.323
Tbilisi, Georgië	Georgië	I Belong in Georgia	€ 5.638
Tbilisi, Georgië	Georgië	Train the Messenger - 2	€ 93.459
Tbilisi, Georgië	Georgië	Empowering Religious Minorities and Raising Awareness of State Representatives on Non-discrimi-nation, Freedom of Religion and Equality	€ 38.980
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Vertrouwelijk	€ 2.720
Yangon, Myanmar	Myanmar	Cultivation for Religious Freedom	€ 45.763
Yangon, Myanmar	Myanmar	Fortify Rights	€ 90.000
Totaal			**€ 2.434.099**

Thema: Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Red Diamond	€ 6.236
Abuja, Nigeria	Nigeria	Red Diamond 2	€ 136.169
Abuja, Nigeria	Nigeria	Your Body, Your Responsibility	€ 1.500
Abuja, Nigeria	Nigeria	Uprooted	€ 145.649
Algiers, Algerije	Algerije	Filmvertoning en discussiereeks rondom internationale vrouwendag	€ 4.729
Algiers, Algerije	Algerije	Un monde selon les femmes: pour une egalite et une non discrimination envers les femmes en Algérie	€ 1.313
Amman, Jordanië	Jordanië	Enabling Communities for Climate Change Adaption Planning: Understanding Gender Roles	€ 109.817
Amman, Jordanië	Jordanië	Tactically Advocating for Equal Rights of Women	€ 126.009
Amman, Jordanië	Jordanië	A Private Sector Approach to Increasing Women's Economic Participation in Jordan	€ 133.905
Amman, Jordanië	Jordanië	From Principle to Practice: Understanding patriarchal attitudes and pave the way for policy reform	€ 142.180
Amman, Jordanië	Jordanië	National 16 Days Campaign	€ 12.700
Amman, Jordanië	Jordanië	Enhancing Women's Choices in Jordan	€ 12.003
Amman, Jordanië	Jordanië	Performance Improvement	€ 37.233
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 65.845
Athene, Griekenland	Griekenland	Together we can end gender-based violence	€ 3.330
Bagdad, Irak	Irak	Vertrouwelijk	€ 9.483

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Bagdad, Irak	Irak	Euromed	€ 95.157
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	Preventing Sex Selective Abortions: men are here too for gender equality!	€ 85.000
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	Empowerment of Young Women Politicians through training and mentorship	€ 24.990
Beiroet, Libanon	Libanon	Women in Leadership Positions	€ 38.115
Beiroet, Libanon	Libanon	Counseling Office for Women in Politics	€ 124.830
Beiroet, Libanon	Libanon	Capacity Building for Internal Security Forces	€ 19.566
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Domestic violence: prevention, intervention and recovery	€ 5.000
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Speak Up for Youth Sexual and Reproductive Rights	€ 110.852
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Holanda Conecta: International Women's Day 2017	€ 1.885
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Migrant women leaving the prison system	€ 40.509
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië	A better chance for young mothers	€ 4.637
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië	Violencia de genero: Que pasa despues de la emergencia	€ 4.819
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië	Centro de Intercambio y Servicios Cono Sur Argentina - Fortaleciendo Red violencia	€ 27.706
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië	La investigacion forense en casos de Femicidios	€ 30.766
Dakar, Senegal	Mauritanië	Lutte contre les violences sexuelles en Mauritanie	€ 35.480
Dakar, Senegal	Senegal	Booklet Political Participation Women	€ 1.036
Dakar, Senegal	Senegal	Positive Cultural Values	€ 3.558
Dakar, Senegal	Senegal	Knowledge as a tool to empower school girls	€ 4.147
Dakar, Senegal	Senegal	Alliance avec les hommes dans l'entourage des femmes	€ 1.529
Dakar, Senegal	Senegal	Festival Films Femmes Afrique	€ 15.245
Genève, Zwitserland	Zwitserland	UPR Contribution for equitable and sustained progress on Agenda 2030 and the International Conference on Population and Development	€ 1.884
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Women's Human Rights Course for Geneva based diplomats	€ 9.013
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Child Marriage Short Film and Song	€ 8.820
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Lamentations @ 12 National Tour	€ 13.635
Havana, Cuba	Cuba	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 27.724
Istanbul, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 172.413
Kairo, Egypte	Egypte	Training and Employment for Women	€ 17.473
Kairo, Egypte	Egypte	Service Delivery to Migrant Workers	€ 84.246
Khartoem, Soedan	Soedan	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 94.031
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Strengthening women's political rights	€ 11.829
Kigali, Rwanda	Rwanda	Research to address street vendors' basic rights and advocacy	€ 9.269
Kuala Lumpur, Maleisië	Maleisië	Multi Stakeholder Consultation on marital rape	€ 7.985
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Reducing Sexual Violence Against Children	€ 140.243
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Shelter Me Phase 2*- for rights of migrant domestic workers in the Gulf region	€ 203.035

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Respect for Women's Political Rights	€ 169.331
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Obligation to Protect: Agents of Change unite against Female Genital Mutilation/Cutting	€ 815.713
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Upholding Human Rights, bridging the gender -environment divide	€ 400.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	POWER: Political participation of women for equal rights	€ 154.760
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Support to Human Rights Activists	€ 1.481.119
New Delhi, India	India	Equal rights for women in urban slums of Aurangabad	€ 17.417
New Delhi, India	India	Creating favourable ecosystem for non-traditional livelihoods for women	€ 13.600
New Delhi, India	India	Empowering Rural Women in Protecting their Rights	€ 40.800
New Delhi, India	India	Elimination of sexual harrassment	€ 16.042
Peking, China	China	Addressing gender-biased sex selection and skewed sex ratio at birth in China	€ 248.715
Peking, China	China	China Gender Fund	€ 24.998
Peking, China	China	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 414.111
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Human Rights Dialogues	€ 65.721
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Advancing the rights of women, girls and LGBTI communities	€ 18.231
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Communities Coming up for Human Rights	€ 18.717
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Restoring Dignity	€ 46.077
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Human Rights Dialogues- multilateral	€ 4.747
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Anger Management	€ 4.936
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Tsoga	€ 27.371
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	NGO Participation in the National Dialogue on the implmentation of the Sexual Offenses Act	€ 10.000
Rabat, Marokko	Marokko	Gender Election Observation Mission	€ 26.957
Rabat, Marokko	Marokko	Lobby by a coalition of women's rights organizations (Printemps de la Dignité) for legislation in line with international human rights conventions	€ 4.497
Rabat, Marokko	Marokko	La caravane sociale pour l'égalité. Éradication des mariages des mineures et lutte contre la déscolarisation des filles	€ 48.457
Rabat, Marokko	Marokko	Fighting violence against women and girls: A listening and counselling center to support women and girls victims of violence	€ 13.217
Rabat, Marokko	Marokko	Women Political Participation	€ 8.125
Rabat, Marokko	Marokko	Fighting violence against women: Reinforcing the juridical and socioeconomic capacity of women in Salé and neighborhood	€ 40.788
Riyadh, Saoedi-Arabië	Saoedi-Arabië	Participatie aan carrièrebeurs voor vrouwen	€ 13.267
Skopje, Macedonië	Macedonië	Mentor with Impact - Mentoring Program for Women Entrepreneurs and Professionals	€ 25.923
Skopje, Macedonië	Macedonië	Women in Politics in Macedonia: Supporting Skills Development for Women Candidates for Mayoral Office	€ 10.000

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Tbilisi, Georgië	Armenië	The Steps for the Future Free of Violence: a Series of TV Programs	€ 29.000
Tbilisi, Georgië	Georgië	Pankisi women and girls for better future	€ 55.403
Tbilisi, Georgië	Georgië	Comics on early marriages	€ 3.500
Tbilisi, Georgië	Georgië	Investing in Sexual and Reproductive Health promotion and HIV prevention among Young People in Georgia	€ 57.797
Tunis, Tunesië	Tunesië	Enhancing Women's Economic Participation: Addres-sing the Gender-Gap in North-West Tunisia	€ 75.518
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 51.958
Wenen, Oostenrijk	Kosovo	Engaging Men to Promote Gender Equality and Reassess the Current Gender Roles in Kosovo	€ 30.000
Wenen, Oostenrijk	Wereldwijd	Support to side event Gender Review Conference	€ 114
Yangon, Myanmar	Myanmar	Burmese Women's Union	€ 24.078
Yangon, Myanmar	Myanmar	Gender Concerns International	€ 5.400
Totaal			**€ 6.940.933**

Thema: Mensenrechtenverdedigers

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 90.009
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Security for Human Rights Defenders in Kazakhstan	€ 25.480
Astana, Kazachstan	Kazachstan	NGO Sustainability Initiative	€ 10.519
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Human Rights Capstone Project	€ 5.921
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Human Rights Capstone Project in Atyrau State University in Western Kazakhstan	€ 70.076
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Fellowship for a new generation of human rights defenders in Kazakhstan	€ 28.885
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Human Rights Day 2017	€ 10.202
Bagdad, Irak	Irak	Pax Bridge Funding	€ 50.000
Bangkok, Thailand	Thailand	Enhancing capacity for human rights defenders in Thailand	€ 8.700
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Capacity building of Hungarian NGOs	€ 10.300
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Emberi Jogi Hálózat a Nevelésért (Common Ground)	€ 8.327
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Democracy and Equality start with Human Rights Education	€ 51.858
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Teaching Those Who Teach: Improving the knowledge of human rights among teachers from the two banks of the Dniester	€ 19.300
Bogotá, Colombia	Colombia	Young Peace Builders	€ 105.226
Bogotá, Colombia	Colombia	Pasantía Nacional - Implementation of Education and Protection Strategies aimed at human rights defenders, their organizations and communities in Colombia	€ 17.553
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Empowerment of the Brazilian committee of human rights defenders	€ 1.320
Brasilia, Brazilië	Brazilië	River Communities in Amazonia Legal	€ 1.371

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro’s
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Mapping Human Rights Violations	€ 39.757
Brasilia, Brazilië	Brazilië	Human Rights Day Fair 2017	€ 2.251
Dakar, Senegal	Senegal	Human Rights Day 2016	€ 177
Genève, Zwitserland	Wereldwijd	Relocation Human Rights Defenders	€ 440
Genève, Zwitserland	Zwitserland	International Service for Human Rights Contribution	€ 11.895
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Transparency, Responsiveness, Accountability and Citizen Engagement	€ 850.000
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Strengthening Protection Network for Women Human Rights Defenders	€ 60.072
Juba, Zuid-Soedan	Zuid-Soedan	Vertrouwelijk	€ 150.992
Kampala, Oeganda	Oeganda	Defend Defenders	€ 200.000
Khartoem, Soedan	Soedan	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 56.906
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Communication and advocacy support to the implementation of the National Strategy of Human Rights in Ukraine	€ 53.257
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Establishing a network of public initiatives to protect the rights and freedoms of people in Ukraine “I have a right!”	€ 51.062
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Empowerment of court decisions - the real trigger for successful judiciary reform	€ 63.458
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Protection, legal assistance and support to victims of human rights violation in Crimea	€ 56.020
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Developing regional networks to support Internally Displaced People	€ 9.219
Kigali, Rwanda	Rwanda	Building human rights defenders’ capacities in civil and political rights	€ 32.154
Kinshasa, DRC	DRC	Protection of Human Rights Defenders through Capacity Building by Protection Desk DRC	€ 100.000
Kinshasa, DRC	DRC	Sponsorship and Training for Lawyers and Human Rights Defenders	€ 18.968
Kinshasa, DRC	DRC	Renforcer les initiatives pour secourir les défenseurs des Kivu	€ 144.500
Kinshasa, DRC	DRC	Supporting Human Rights Defenders in DRC	€ 178.598
Kuala Lumpur, Maleisië	Maleisië	International Human Rights Day EU Networking Event	€ 1.803
Kuala Lumpur, Maleisië	Maleisië	The Elementary Training for Lawyers in Malaysia on the Ethical Representation of Children	€ 8.666
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Asian Federation against Involuntary Disappearances	€ 2.279
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	I(dh)eas Litigio Estrategico	€ 34.450
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	Protection of women human rights defenders in Chiapas	€ 24.034
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Shelter City Netherlands	€ 1.939
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mensenrechtentulp 2014-2017 communicatie	€ 49.500
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Training mensenrechtenverdedigers	€ 44.529
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	UPR INFO: Civil society organizations coalition building and human rights defenders empowerment	€ 2.417
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Setting up a Human Rights Festival	€ 100.000

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro’s
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Emergency Support, Preventive Protection, Capacity Building and International Support for Human Rights Defenders at Risk	€ 40.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Protecting and capacity building of human rights defenders	€ 12.390
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Protecting human rights defenders worldwide by strengthening legal recognition and implementation of the UN Declaration on Human Rights Defenders at the international, regional and national levels	€ 87.367
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Enhancing Human Rights Defenders Protection and Advocacy: 2015-2017	€ 42.593
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Support human rights defenders’ capacity to mobilize UN and international levers of influence to boost local change	€ 94.751
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mensenrechtentulp 2016	€ 156.450
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Support Human Rights Defenders in Post-Soviet Countries	€ 614.347
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Capacity Building Protection and Advocacy for Human Rights Defenders	€ 21.931
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Foundations for Human Rights - Supporting change agents to act for human rights	€ 489.911
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Improved protection and support to human rights defenders in Latin America	€ 357.620
Nairobi, Kenia	Kenia	Strengthening National and Community Based Protection Interventions	€ 238.215
New Delhi, India	India	Empowering Youth Advocates	€ 6.821
Peking, China	China	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 541.382
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Palestijnse Gebieden	Support to joint donor fund for HR and International Humanitarian Law in the occupied Palestinian Territories (Secretariat for Human Rights and International Humanitarian Law)	€ 1.134.000
Seoel, Zuid-Korea	Noord-Korea	Holistic security training for human rights defenders working on North-Korean human rights	€ 23.175
Tbilisi, Georgië	Georgië	Tbilisi Shelter City	€ 97.570
Tbilisi, Georgië	Georgië	Support to Human Rights Defenders from Azerbaijan	€ 62.686
Tel Aviv, Israël	Israël	B’tselem Security Risks	€ 1.508
Tirana, Albanië	Albanië	Dorcas Aid Albania	€ 20.657
Tirana, Albanië	Albanië	QSNNN Fushe Arrez	€ 9.373
Tirana, Albanië	Albanië	Generation A	€ 10.000
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 243.810
Washington, DC, Verenigde Staten	Latijns-Amerika	Inter-American Commission on Human Rights	€ 500.000
Washington, DC, Verenigde Staten	Verenigde Staten	Lifeline Gift Fund	€ 250.000
Wenen, Oostenrijk	Wereldwijd	Democracy Defender Award 2017	€ 1.988
Yangon, Myanmar	Myanmar	Fortify Rights	€ 98.645
Yangon, Myanmar	Myanmar	Zindoc	€ 40.000
Totaal			**€ 8.061.579**

Thema: Gelijke rechten voor LHBTI's

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 18.691
Accra, Ghana	Ghana	LGBT Rights and Access to Health Care Project	€ 56.344
Algiers, Algerije	Algerije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 17.185
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 79.749
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Anne Frank Museum in Kazakhstan	€ 2.626
Astana, Kazachstan	Kazachstan	LGBT Community Center in Astana	€ 33.132
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Influentials Program	€ 1.000
Athene, Griekenland	Griekenland	Participation LGBTI refugees to Athens Pride	€ 2.000
Bagdad, Irak	Irak	Vertrouwelijk	€ 41.080
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	Vertrouwelijk	€ 24.991
Beiroet, Libanon	Libanon	LGBT Rights	€ 53.463
Boedapest, Hongarije	Hongarije	How to organize a March?	€ 7.452
Boedapest, Hongarije	Hongarije	LGBT History Month 2018	€ 1.377
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Fearless Together	€ 50.000
Boekarest, Roemenië	Moldavië	Engaging Moldovan youth in promoting diversity through modern culture activities in the context of the Human Rights Day	€ 4.200
Bogotá, Colombia	Colombia	Inclusive schools: safe schools for LGBT students in Bogotá	€ 9.591
Bogotá, Colombia	Colombia	Dutch autors at Hay Festival	€ 5.325
Bogotá, Colombia	Colombia	Community knowledge school transforming trans rights	€ 11.062
Bogotá, Colombia	Colombia	Participatory construction of health protocols for transgender populations	€ 23.142
Bogotá, Colombia	Colombia	Lectures of Pim Lammers in Colombia	€ 2.653
Brasilia, Brazilië	Brazilië	LGBTs in detention	€ 34.262
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië	Promocion de Aceso a la Salud de Poblacion Trans en Argentina	€ 29.466
Buenos Aires, Argentinië	Argentinië, El Salvador	Federación Argentina de Lesbianas, Gays, Bisexuales y Trans Trilateral El Salvador	€ 37.517
Dakar, Senegal	Senegal	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 17.381
Dhaka, Bangladesh	Bangladesh	Disparities and socio-cultural impediments: response and responsibilities towards mainstreaming the gender diversified population	€ 24.135
Genève, Zwitserland	Zwitserland	IDAHOT film screening in margins Human Rights Council	€ 1.333
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 13.607
Havana, Cuba	Cuba	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 108.000
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Noon: Understanding Gender Diversity	€ 230.070
Istanbul, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 3.497
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Vertrouwelijk	€ 353
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Dutch UNAIDS Tripartite Cooperation in Ukraine	€ 13.183
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	KyivPride 2017	€ 2.696
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Empowering civil society to challenge hate crimes against LGBTI persons in Ukraine	€ 45.630
Kigali, Rwanda	Rwanda	Rwanda LGBTI Situation Analysis	€ 48.540

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	Yaaj, Transformando tu vida	€ 7.253
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Intersekse Internationaal Mensenrechtenbeleid	€ 80.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	The Inner Circle	€ 8.135
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Out & About	€ 6.727
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Uruguay	International LGBTI Conference in Montevideo	€ 124.085
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Veel om voor te vechten: Mensenrechten voor alle LHBT	€ 372.300
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Promoting and protecting human rights of sexual minorities	€ 250.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	IAM Transformation Network	€ 154.271
New Delhi, India	India	Equal Rights Programme for LGBT	€ 24.502
New Delhi, India	India	IDAHOT event	€ 1.496
Paramaribo, Suriname	Suriname	Mensenrechtenconferentie	€ 9.445
Peking, China	China	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 490.981
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	LGBTQI+ Curatorial Lab & Exhibition	€ 24.372
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	LGBTI rights in Africa II	€ 102.323
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	LGBTI rights in Africa	€ 4.894
San José, Costa Rica	Honduras	Diplohack	€ 9.000
Seoel, Zuid-Korea	Zuid-Korea	Participation of South Korean human rights activist in the Building Bridges programme	€ 1.181
Seoel, Zuid-Korea	Zuid-Korea	Participation of Netherlands Embassy in Korean Queer Culture Festival	€ 960
Skopje, Macedonië	Macedonië, Albanië, Kosovo	Pride Photo Exhibition	€ 44.517
Tbilisi, Georgië	Georgië	Supporting LGBT community for an enhanced access to justice and stronger fight against violence and discrimination	€ 3.750
Tunis, Tunesië	Tunesië	La sensibilisation aux droits des LGBTQI+ et des defenseurs de leurs droits	€ 85.771
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Vertrouwelijk	€ 10.000
Wenen, Oostenrijk	Bosnië and Herzegovina	Protecting Affected Communities: Improving Imple-mentation of Hate Crime Regulation in B&H	€ 50.000
Yangon, Myanmar	Myanmar	Democratic Voice of Burma Association	€ 5.455
Yangon, Myanmar	Myanmar	&Proud	€ 22.500
Totaal			**€ 2.948.652**

Thema: Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Promoting the United Nations Convention against Torture in Nigeria (ProCAT)	€ 12.510
Accra, Ghana	Ghana	African Center on International Criminal Justice	€ 50.000
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Smart Pavlodar Initiative	€ 41.098
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Anti-corruption interactive map	€ 43.604
Bogotá, Colombia	Colombia	Strengthening the development of proposals by Colombian civil society for the participation of victims in the Sistema Integral de Verdad, Justicia, Reparación Y no Repetición (SIVJRNR)	€ 20.894
Bogotá, Colombia	Colombia	Mapping civil society organizations and initiatives to support the implementation of Transitional Justice in Colombia	€ 8.453
Bogotá, Colombia	Colombia	Transitional Justice: Exchange with civil society organizations and international community	€ 3.857
Dakar, Senegal	Senegal	ICC-conferentie Dakar	€ 3.049
Dakar, Senegal	Senegal	Formation des journalistes sur la CPI et la justice pénale internationale	€ 39.205
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Building national Universal Periodic Review and human rights architectures 2017-2019	€ 200.000
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Speeddate Universal Periodic Review	€ 388
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Towards a universal Council	€ 21.850
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Catalyzing global action to stop discrimination in health care	€ 1.226
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Independence of the legal profession side event	€ 626
Genève, Zwitserland	Zwitserland	International Court of Justice Geneva contribution	€ 20.000
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Human Rights Friendly Cities	€ 21.854
Khartoem, Soedan	Soedan	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 46.120
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Second Wave of Judiciary Reform	€ 8.073
Kinshasa, DRC	DRC	Peaceful Conflict Resolution and Reconciliation through the action of the paras-jurists	€ 31.587
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Physicians for Human Rights - The Forensic Institute for Training and Documentation	€ 25.950
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Strengthening Victim Participation in the Fight against Impunity	€ 234.345
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Combating Impunity for International Crimes	€ 469.506
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Mediation Training	€ 12.340
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Organisational improvement of strategic partners	€ 10.646
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika, Centraal Afrikaanse Republiek	Addressing challenges to reconcilliation in the Central African Republic	€ 24.674
Rabat, Marokko	Marokko	Advancing Human Rights jurisprudence in Morocco: practicing and applying Human Rights Law for judges, lawyers and clerks	€ 160.587
Sanaa, Jemen	Jemen	Implementation of Human Rights Council resolution	€ 550.000
Seoel, Zuid-Korea	Noord-Korea	Mapping evidence accountability Democratic People's Republic Korea	€ 20.957

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Tel Aviv, Israël	Israël / Palestijnse Gebieden	East Jerusalem Project: Safeguarding Human Rights and Confronting Police Brutality in East Jerusalem	€ 1.693
Tel Aviv, Israël	Israël / Palestijnse Gebieden	Settlement Watch 2017-2019	€ 67.552
Tel Aviv, Israël	Israël / Palestijnse Gebieden	Protecting Rights of Palestinian minors detained by Israel in the West Bank	€ 1.750
Tripoli, Libië	Libië	Solving the Real Property Conflicts in Post-Gaddafi Libya, in the context of Transitional Justice	€ 19.551
Totaal			**€ 2.173.945**

Thema: Mensenrechten algemeen

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Dakar, Senegal	Guinee-Bissau	Human Rights Education	€ 39.779
Dakar, Senegal	Gambia	Human Rights Training National Assembly Gambia	€ 4.259
Straatsburg, Frankrijk (PV Raad van Europa)	Frankrijk	Human Rights Trustfund	€ 200.000
Straatsburg, Frankrijk (PV Raad van Europa)	Frankrijk	Speciale Fonds Hof voor de Rechten van de Mens	€ 80.000
Tbilisi, Georgië	Georgië	Teaching Human Rights and Tolerance for Civic Education	€ 57.911
Totaal			**€ 381.949**

Thema: Mensenrechten en bedrijfsleven

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Voluntary principles on security and human rights in Nigeria	€ 105.683
Abuja, Nigeria	Nigeria	Consolidating Community Participation in Environmental Regulatory Mechanisms and Enhancing Corporate Accountability in Nigeria	€ 21.766
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 62.727
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Promoting policy and practice on business and human rights in Kazakhstan	€ 2.980
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Bridging Educated Rural Young Roma people with Quality Employment	€ 3.872
Bogotá, Colombia	Colombia	Multinational corporations in Colombia: Enabling communities to defend human rights through the use of non-judicial grievance mechanisms, advocacy and capacity strengthening	€ 54.815
Bogotá, Colombia	Colombia	Resolution and mediation of conflicts, an opportunity to build trust in Cesar	€ 72.143

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Bogotá, Colombia	Colombia	Development of Standards and Mechanisms for the Protection of Ethnic Minorities against Mining and Energy projects in Colombia (Phase II)	€ 6.154
Bogotá, Colombia	Colombia	United Nations High Commissioner of Human Rights	€ 12.600
Bogotá, Colombia	Colombia	Regional Forum - Constructive Dialogue in Latin America	€ 10.110
Brasília, Brazilië	Brazilië	Project Multi-stakeholder Corporate Social Responsibility	€ 32.469
Istanbul, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 5.968
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Human Rights and Labour Rights assessment in ASEAN	€ 99.231
Koeweit, Koeweit	Koeweit	Capacity Building Training on Identification of Victims of Human Trafficking	€ 56.000
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	Promoting Community-led Human Rights Impact Assesment in Mexico	€ 13.793
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Harnessing corporate power to protect human rights defenders worldwide.	€ 24.652
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Improving National Contact Point Performance and Access to Remedy for Human Rights Disputes in Central and Eastern European countries.	€ 82.615
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	The Corporate Human Rights Benchmark	€ 25.434
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Strengthening Fear Wear Foundation's capacity to operationalize the UN 'Protect, Respect, Remedy' Framework in the garment industry.	€ 99.444
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Out of work and into school	€ 1.050.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Perspectives from the global south on putting the responsibility to respect into practice	€ 15.114
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	The Nairobi Process	€ 23.500
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mind the gap	€ 375.645
New Delhi, India	India	Strengthening the worldwide movement against child labour towards roadmap 2016 and beyond 2015	€ 25.000
New Delhi, India	India	Supporting communityled advocacy to address negative impacts of unsustainable business practices on human rights in Kodungaiyur, Chennai	€ 26.614
New Delhi, India	India	Indus Forum	€ 41.600
Peking, China	China	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 214.142
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Enabling South African participation in improvement in the coal supply chain	€ 9.098
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Palestijnse Gebieden	The Independent Commission for Human Rights 2014-2017	€ 73.913
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Palestijnse Gebieden	The Independent Commission for Human Rights 2017-2019	€ 180.000
Santiago, Chili	Chili	2nd Regional Consultation Business & Human Rights	€ 10.000
Santiago, Chili	Chili	3rd Regional Consultation Business & Human Rights	€ 5.000
Tbilisi, Georgië	Georgië	Awareness-Raising of Railway Workers regarding Labour Rights and Work Safety Issues	€ 10.000
Totaal			**€ 2.852.082**

Thema: Ernstigste schendingen

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Amman, Jordanië	Jordanië	Safeguarding the Rights of Detainees in Jordan	€ 91.015
Beiroet, Libanon	Libanon	Rehabilitation of victims of torture	€ 120.000
Beiroet, Libanon	Libanon	Rehabilitation of Torture Victims	€ 5.400
Beiroet, Libanon	Libanon	Rehabilitation of Torture Victims	€ 72.000
Bogotá, Colombia	Colombia	Advocacy and political dialogue	€ 45.808
Bogotá, Colombia	Colombia	Contributing to the access of land restitution rights to the displacement victims in Antioquia	€ 49.800
Bogotá, Colombia	Colombia	Strategic Transition Path for the National Police of Colombia	€ 39.526
Bogotá, Colombia	Colombia	Seminar on Integral and Human Security	€ 15.217
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Advocacy Death Penalty & Torture	€ 100.000
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Public & Policy Advocacy-Death Penalty	€ 100.000
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Vertrouwelijk	€ 701
Kairo, Egypte	Egypte	Rehabilitation of Children in Conflict with the Law	€ 91.904
Kairo, Egypte	Egypte	Rehabilitation of Released Prisoners	€ 125.000
Kairo, Egypte	Egypte	Vertrouwelijk	€ 154.339
Khartoem, Soedan	Soedan	Vertrouwelijk	€ 25.639
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Rehabilitation of former participants Anti-Terrorist Operation	€ 15.306
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Review of key problem in mental health care	€ 39.789
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Creating legal monitoring centre “Dignity”	€ 15.883
Kigali, Rwanda	Rwanda	Vertrouwelijk	€ 34.716
Kinshasa, DRC	DRC	Monitoring and preventing political Rights Violations and fundamental freedoms during DRC Elections	€ 362.198
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Civil Society United Against Torture	€ 250.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Prevention, Punishment and reparation of torture	€ 530.207
Nairobi, Kenia	Kenia	Establishment & management of UN Country Team human rights information system	€ 103.608
Peking, China	China	Juvenile Trial System Reform Seminar	€ 24.390
Peking, China	China	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 113.378
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika, Ethiopië	Prosecuting gender based violence in conflict	€ 4.358
Rabat, Marokko	Marokko	Capacity reinforcement prison personnel on human rights and prevention of torture	€ 96.255
Teheran, Iran	Iran	Crime prevention and criminal justice	€ 137.539
Teheran, Iran	Iran	Vertrouwelijk	€ 57.989
Valletta, Malta	Malta	Holocaust Memorial Day	€ 288
Totaal			**€ 2.822.253**

Overig

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Human Rights and Environment Intervention for Rivers and Bayelsa States	€ 23.816
Abuja, Nigeria	Nigeria	Strengthening Community Governance, Environmental Monitoring and Implementing a Gas Alert System in select communities of Gbarain-Ekpetiama (Bayelsa State), Ogba-Egbema (Rivers State) and Gbaratoru (Delta State)	€ 125.653
Abuja, Nigeria	Nigeria	Prevention of Human Trafficking in Top Endemic States in Nigeria	€ 53.010
Algiers, Algerije	Algerije	Retours volontaires des migrants subsahariens	€ 15.750
Algiers, Algerije	Algerije	Retours volontaires des migrants subsahariens dans leur pays d'origine	€ 750
Algiers, Algerije	Algerije	Pour une culture des droits de l'enfant: apprentissage et transmission	€ 1.757
Algiers, Algerije	Algerije	Comité international pour le développement des peuples Algérie	€ 9.464
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 242.764
Astana, Kazachstan	Kazachstan	HIV and Migration Workshop for Central Asian countries and the Russian Federation	€ 113.526
Athene, Griekenland	Griekenland	Combating discrimination and promoting equal treatment for migrants and refugees	€ 19.168
Athene, Griekenland	Griekenland	RefConnect - Refugees Mobile Social Network	€ 13.000
Athene, Griekenland	Griekenland	Multicultural meetings for unaccompanied minors	€ 9.600
Athene, Griekenland	Griekenland	Children's Rights Film Festival	€ 450
Bangkok, Thailand	Thailand	Peace monitoring and public engagement in Patani Peace Process	€ 12.690
Beiroet, Libanon	Libanon	Protection in Palestinian Camps	€ 63.000
Beiroet, Libanon	Libanon	Youth Now	€ 107.300
Beiroet, Libanon	Libanon	Grass root mobilization	€ 26.459
Bogotá, Colombia	Colombia	Anne Frank - A History for Today	€ 36.568
Bogotá, Colombia	Colombia	The restitution of the rights and transformation of the territory through cultivation of Sacha Inchi	€ 11.795
Bogotá, Colombia	Colombia	Brain Trust for the Post Conflict in Colombia	€ 55.575
Bogotá, Colombia	Colombia	Remembering Understanding History	€ 26.677
Caracas, Venezuela	Venezuela	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 19.720
Dakar, Senegal	Senegal	Education, Formation, Sensibilisation des migrants	€ 3.642
Dakar, Senegal	Senegal	Theatre pour sensibilisation sur migration	€ 3.542
Dakar, Senegal	Senegal	Eradicating forced child begging	€ 22.920
Dakar, Senegal	Senegal	Education, sensibilisation et formation des migrants et réfugiés	€ 33.908
Dakar, Senegal	Senegal	Jeunesse dans la lutte contre l'extrémisme	€ 1.839
Genève, Zwitserland	Zwitserland	Visit Dutch youth representatives to Human Rights Council	€ 870
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Trafficking in persons in ASEAN regional forum	€ 67.947
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Raising tolerance	€ 7.168
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Through School to community: peace education	€ 10.667

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Kinshasa, DRC	DRC	Civil Society Capacity Strengthening to Promote Democratic Elections in the DRC	€ 10.000
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Workshop on Human Rights Labor Migration across ASEAN	€ 461
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	3rd International Dialogue on Human Trafficking	€ 17.260
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Legal Identity, Legal Mission and Information for Marawi	€ 40.494
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	ID assistance Marawi Response	€ 23.481
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Tanglaw Buhay Shelter	€ 43.029
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	2016 Activities Balance	€ 14.401
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	Integrated Protection System for Migrant Children	€ 15.839
Moskou, Rusland	Rusland	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 747.597
New Delhi, India	India	Human Rights Day Event - Anti-trafficking	€ 279
Peking, China	China	Vertrouwelijk	€ 5.193
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Land Rights Seminar	€ 3.301
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Khoi San community dialogues	€ 4.319
Rabat, Marokko	Marokko	Bayt Al Hikma Translations	€ 10.060
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Israël / Palestijnse Gebieden	Youth Peace Initiative 2015-2016	€ 2.500
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Israël / Palestijnse Gebieden	Max Rayne Hand in Hand School for Bilingual Education	€ 20.841
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Israël / Palestijnse Gebieden	Vrede van Onderop / Peace Bottom-Up	€ 71.100
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Israël / Palestijnse Gebieden	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 613.761
Sarajevo, Bosnië en Herzegovina	Bosnië en Herzegovina	Youth countering violent extremism	€ 50.659
Straatsburg, Frankrijk (PV Raad van Europa)	Frankrijk	Actieplan Oekraïne	€ 100.000
Tel Aviv, Israël	Israël	Israel Palestine Center for Research and Information Gatherings	€ 1.757
Tel Aviv, Israël	Israël / Palestijnse Gebieden	Israel-Palestine Creative Regional Initiatives Forums Towards Partnership Building; locally and regionally	€ 40.006
Tel Aviv, Israël	Israël	Human Rights Consultancy 2017-2018	€ 13.962
Tirana, Albanië	Albanië	First Roma Park in Tirana	€ 4.600
Tirana, Albanië	Albanië	Understand & Promoting Children Rights	€ 28.673
Warschau, Polen	Wit-Rusland	Vertrouwelijk	€ 12.800
Wenen, Oostenrijk (PV OVSE)	Servië	Enhancing Regional Connectivity among Serbian and Albanian Youth Actors	€ 30.000
Wenen, Oostenrijk (PV OVSE)	Macedonië	Monitoring the Activities and the Legal Cases under the Competence of the Prosecution Prosecuting Cases Surrounding and Arising from the Content of the Unauthorized Interception of Communications	€ 60.000
Wenen, Oostenrijk (PV OVSE)	Oekraïne	The Organization for Security and Co-operation in Europe Dialogue for Reform and Social Cohesion in Ukraine Program	€ 30.000
Totaal			**€ 3.157.368**

2. Overzicht uitgaven per thema overige fondsen

Thema: Vrijheid van meningsuiting & internetvrijheid

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Vertrouwelijk	€ 3.000
Ankara, Turkije	Turkije	Vertrouwelijk	€ 118.320
Astana, Kazachstan	Tadzjikistan	Legal support centers for journalists in Tajikistan	€ 3.000
Bagdad, Irak	Irak	Vertrouwelijk	€ 4.072
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Center for Investigative Journalism of Serbia at the European Press Prize Awards Ceremony 2017	€ 3.920
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Journalistic Investigation: The Final Truth about 24 Dubious Privatizations	€ 31.970
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Community Media – The potential for media pluralism and sustainability of Serbian media scene	€ 22.968
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro, Bosnië en Herzegovina, Macedonië, Kosovo, Albanië	Digital-born Media Carnival	€ 50.000
Bratislava, Slowaijke	Slowakije	Human Rights Day	€ 1.000
Brussel, België	België	Civil Society in the Cyber Space - opportunities, threats and recommendations for EU external Action	€ 1.880
Bujumbura, Burundi	Burundi	Interim Media Support	€ 282.722
Bujumbura, Burundi	Burundi	Media4Dialogue	€ 402.014
Dakar, Senegal	Guinea	Cybersecurity training journalists Guinea	€ 20.574
Dakar, Senegal	Mauritanië	Projet de renforcement de la participation qualitative de la société civile sur les politiques publiques en Mauritanie	€ 19.654
Dar Es Salaam, Tanzania	Tanzania	Commemorations of the International Day for Universal Access to Information	€ 6.133
Dar Es Salaam, Tanzania	Tanzania	Vertrouwelijk	€ 15.759
Dhaka, Bangladesh	Bangladesh	Right to Freedom of Expression	€ 31.632
Dhaka, Bangladesh	Bangladesh	Strengthening Dialogue among Communities	€ 27.091
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Lahore Literature Festival	€ 5.000
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Support to Pakistan Human Right Film Festival 2017	€ 4.500
Juba, Zuid-Soedan	Zuid-Soedan	Vertrouwelijk	€ 716.578
Kairo, Egypte	Egypte	Vertrouwelijk	€ 60.337
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Building capacities of investigative organizations in Ukraine	€ 52.044
Kigali, Rwanda	Rwanda	Human Rights Day - Documentary screening	€ 174
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Dialogue and Dissent: No News is Bad News	€ 6.410.250

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Radio Nederland Wereldomroep 2013 tot 2017	€ 2.800.000
Nairobi, Kenia	Kenia	Vertrouwelijk	€ 15.366
Nairobi, Kenia	Somalië	Strenghtening Somalian media	€ 131.609
Ottawa, Canada	Canada	World Press Photo	€ 1.500
Parijs, Frankrijk	Frankrijk	Cooperation with Anne Frank Foundation France	€ 5.000
Pristina, Kosovo	Kosovo	OmbudsWatch – Promoting Ombudsperson's role in Kosovo	€ 72.080
Riga, Letland	Letland	Discussion with regional media in Daugavpils	€ 61.581
Riga, Letland	Letland	Make a Change	€ 24.800
Riga, Letland	Letland	"Movies that Matter" screenings – International Human Rights Day	€ 1.000
Riga, Letland	Letland	Baltic Investigative Journalism in Russian: for Russians	€ 71.386
Skopje, Macedonië	Macedonië	Council for Media Ethics	€ 36.654
Skopje, Macedonië	Macedonië	Empowering the Reporters for Critical and Constructive Partnership with the Parliament	€ 28.028
Skopje, Macedonië	Macedonië	360 Degrees View	€ 57.937
Skopje, Macedonië	Macedonië	Meta.mk News Agency	€ 12.403
Skopje, Macedonië	Macedonië	The Society Project	€ 45.759
Sofia, Bulgarije	Bulgarije	Human Rights Day 2017 Screenings	€ 1.862
Tirana, Albanië	Albanië	Albanian Media Scene vs. European Standards: What rule of law in the media sector?	€ 19.932
Tripoli, Libië	Libië	Make it work, make it grow	€ 979.996
Tunis, Tunesië	Tunesië	La liberté, l'indépendance et la diversité des médias	€ 5.906
Totaal			**€ 12.667.391**

Thema: Vrijheid van religie en levensovertuiging

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Dhaka, Bangladesh	Bangladesh	Anne Frank Project	€ 1.055
Warschau, Polen	Polen	15th Warsaw Jewish Film Festival 2017	€ 924
Totaal			**€ 1.979**

Thema: Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro’s
Abuja, Nigeria	Nigeria	Protect Women’s Rights and Promote Gender Equality through Strengthened Advocacy and Lobby Capacity of Local NGOs and Relevant Stakeholders in Ekiti State, Nigeria	€ 64.219
Abuja, Nigeria	Nigeria	Increasing Advocacy Capacity of Young Women on Sexual and Reproductive Health and Rights	€ 46.939
Abuja, Nigeria	Nigeria	Ensuring Effective Implementation of Programmes, Policies and Legislations, that Contribute Towards Achieving Gender Equality in Nigeria by 2030	€ 104.908
Abuja, Nigeria	Nigeria	Community-based Advocacy against Female Genital Cutting	€ 34.710
Abuja, Nigeria	Nigeria	Promoting gender equality and accountability through policy advocacy and influence in Nigeria	€ 105.530
Algiers, Algerije	Algerije	Genre, Croyances et Connaissances: Pour en finir avec les stéréotypes et les discriminations GENRE.	€ 51.806
Algiers, Algerije	Algerije	Female leadership course participation	€ 348
Ankara, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 38.735
Astana, Kazachstan	Kirgizië	Rural women’s leadership for the 2030 Agenda for sustainable development in Kyrgyzstan	€ 27.000
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	Human Rights Day Roundtable on Gender Based Violence	€ 1.500
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	Gender Mirror Theater	€ 5.500
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Sustainable Reduction of Gender-Based Violence in Novi Pazar	€ 31.772
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	For More Women in the Decision-making Positions	€ 31.672
Brasilia, Brazilië	Brazilië	SheDecides	€ 21.500
Bujumbura, Burundi	Burundi	Every Voice Counts	€ 482.409
Bujumbura, Burundi	Burundi	Advocating for Peace - supporting the Burundian Women’s Peace Movement	€ 250.000
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Prevention of violence against women	€ 3.495
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Sexual and gender transitional justice	€ 16.000
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Women in democracy	€ 7.740
Dakar, Senegal	Kaap-Verdië	Theatre to combat forced prostitution	€ 2.396
Dakar, Senegal	Mauritanië	Renforcement du Pouvoir Citoyen pour la Sécurisation Foncière et l’accès et le contrôle de la terre par les femmes	€ 20.000
Dakar, Senegal	Senegal	Protection groupes vulnérables	€ 51.214
Dar Es Salaam, Tanzania	Tanzania	Ending child marriages in Kitunda ward	€ 14.656
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Ground Up	€ 97.589
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Socio Economic empowerment of women and vulnerable segments of the communities	€ 4.000
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Enhancing economic and social empowerment of poor women through financial literacy	€ 3.972
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Financial literacy and inclusion of women in Karachi	€ 13.687
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Civil society action for empowering women and institutional accountability	€ 28.088

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Increasing effectiveness of laws	€ 20.062
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Women's Action for Better Workplaces	€ 266.277
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Women's economic and political rights through advocacy	€ 26.673
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Women's leadership for accountable governance	€ 131.746
Istanbul, Turkije	Turkije	Diverse projecten vertrouwelijk	€ 13.414
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Make rule of law real for poor women, marginalized and vulnerable groups	€ 241.110
Juba, Zuid-Soedan	Zuid-Soedan	Vertrouwelijk	€ 258.081
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Improving Justice for Women	€ 495.216
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Monitoring Women's Peace and Security	€ 1.680.213
Kairo, Egypte	Egypte	Men in Charge Book Launch	€ 7.082
Kairo, Egypte	Egypte	Promoting Gender-Responsive Workplaces	€ 63.000
Kairo, Egypte	Egypte	Combatting Violence against Women at Healthcare Provision Centers	€ 60.000
Kairo, Egypte	Egypte	Village Train II	€ 32.927
Kairo, Egypte	Egypte	Gender-Sensitive Citizen's Charters	€ 83.144
Kairo, Egypte	Egypte	Corporate Social Responsibility from a Gender Perspective	€ 50.000
Kairo, Egypte	Egypte	100 Years of Personal Status Law	€ 50.000
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Technology Pact for Women Leadership in Ukraine	€ 57.465
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Strengthening of women's rights organizations lobby and advocacy capacity to incorporate antidiscrimination approach and gender equality in security sector reform	€ 42.418
Kinshasa, DRC	DRC	Political Participation of Women in decision-making bodies	€ 12.566
Kinshasa, DRC	DRC	Improving SRHR among 7.800 vulnerable women in Eastern Congo	€ 282.703
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	3Ds: Decriminalize, Demystify, Destigmatize Abortion in the Philippines	€ 178.703
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Asserting Rights to Food, Land and Resources in the Philippines	€ 91.690
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Philippine Safe Abortion Advocacy Network	€ 179.703
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Afghanistan	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / Afghanistan	€ 730.721
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Colombia	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / Colombia	€ 924.293
Ministerie van Buitenlandse Zaken	DRC	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / DRC	€ 921.808
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Egypte	Gender Based Violence in Egypt	€ 139.950
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Irak	One Free World International - Protect Iraqi Women	€ 180.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Irak	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / Iraq	€ 698.406
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Libië	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / Libya	€ 925.745

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Zuid-Soedan	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / S. Sudan	€ 476.965
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Syrië	UN Women - Syrië	€ 900.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Platform Vrouwen en Duurzame Vrede - Nationaal Actie Plan 1325	€ 24.500
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Women for Women International	€ 1.541.043
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / SNV Netherlands Development Organisation	€ 1.229.859
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Oxfam IBIS	€ 2.156.665
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / International Women's Development Agency	€ 2.822.005
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Simavi	€ 2.744.685
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking	€ 5.176.924
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Panos Institute West Africa	€ 760.340
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Rutgers	€ 2.975.187
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Cursus Gender Operations aan Spaanse en Nederlandse ministeries	€ 29.028
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Private sector action for women's empowerment	€ 1.008.805
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	FLOW 2016-2020 / Creating Resources for Empowerment in Action	€ 743.832
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Jemen	Nationaal Actie Plan 1325 2016-2019 / Yemen	€ 481.596
Nairobi, Kenia	Kenia	Amkeni Civil Society project	€ 890.217
Nairobi, Kenia	Kenia	Haki Yetu Jukumu Leta	€ 328.446
Nairobi, Kenia	Kenia	Amplifying voices of women with disabilities in Kenya	€ 184.403
Paramaribo, Suriname	Suriname	Gendermonologen	€ 19.842
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	The Body That takes Pride	€ 4.000
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Technical Assistance on Sexual Offenses	€ 7.387
Rabat, Marokko	Marokko	Promoting gender sensitive local governance within the Ministry of Interior	€ 46.000
Rabat, Marokko	Marokko	Système judiciaire, violence de genre et redevabilité envers les femmes	€ 84.104
Rabat, Marokko	Marokko	Pour un code de la famille en harmonie avec les engagements internationaux du Maroc	€ 65.967
Riga, Letland	Letland	Together Against Violence: Rise and Come with me!	€ 1.500
San José, Costa Rica	Costa Rica	Women's Observatory on gender equality in the presidential elections 2018	€ 5.400
San José, Costa Rica	Nicaragua	An agenda on afro descendant and indigenous rights in Nicaragua	€ 38.483
Seoel, Zuid-Korea	Noord-Korea	Vertrouwelijk	€ 24.877
Skopje, Macedonië	Macedonië	Girls are Leaders	€ 20.762

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Tbilisi, Georgië	Armenië	Promoting Women's Participations on Local Level through Social Entrepreneurship	€ 55.217
Tbilisi, Georgië	Georgië	Organizing Grassroots Women's Groups – Advocacy, Lobbying, and Leadership for Women's Rights	€ 1.429
Tbilisi, Georgië	Georgië	Advocating the rights of single parents	€ 17.010
Tbilisi, Georgië	Georgië	Supporting re-socialization of women prisoners who have experienced physical, mental or sexual abuse	€ 43.659
Tbilisi, Georgië	Georgië	16 Days of Activism against Gender-based Violence in Shida Kartli	€ 1.880
Tirana, Albanië	Albanië	UN Security Council Resolution 1325; Women's rights - From Concept to Albanian Reality	€ 43.667
Tokio, Japan	Japan	Gender seminar organized by Shibaura House	€ 5.365
Tripoli, Libië	Libië	Support to Human Rights Activists	€ 548.563
Tripoli, Libië	Libië	Women, Peace and Security	€ 641.205
Tunis, Tunesië	Tunesië	Entrepreneuriat Pluri'Elles: Encouraging female entrepreneurship in North-West Tunisia	€ 20.000
Totaal			**€ 36.577.318**

Thema: Mensenrechtenverdedigers

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Astana, Kazachstan	Tadzjikistan	Civil society development initiative in Tajikistan	€ 41.668
Bujumbura, Burundi	Burundi	Support to Office of High Commissioner for Human Rights in Burundi	€ 508.780
Dar Es Salaam, Tanzania	Tanzania	Vertrouwelijk	€ 17.960
Harare, Zimbabwe	Zimbabwe	Combating Impunity and Promoting Accountability in Zimbabwe	€ 118.938
Kampala, Oeganda	Oeganda	EU Human Rights Defenders Awards 2017	€ 1.831
Khartoem, Soedan	Soedan	Vertrouwelijk	€ 26.856
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Vertrouwelijk	€ 22.835
Kigali, Rwanda	Rwanda	Human Rights Defenders Focal Point meeting	€ 30
Koeweit, Koeweit	Bahrein	Training Program for Civil Society Organizations on Human Rights	€ 15.902
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Dialogue and Dissent: Free from Fear	€ 15.000.500
Nicosia, Cyprus	Cyprus	Anne Frank tentoonstelling	€ 2.000
Praag, Tsjechië	Tsjechië	Human Rights Day 2017	€ 601
Praag, Tsjechië	Tsjechië	Film: Peace vs. Justice	€ 482
Praag, Tsjechië	Tsjechië	One World Human Rights Film Festival 2017	€ 2.968
San José, Costa Rica	Guatemala	New Players of Guatemala: strenghtening youth civil society organizations for inclusive democracy	€ 42.469
San José, Costa Rica	Honduras	Emergency Plan Honduras	€ 50.000
Sarajevo, Bosnië en Herzegovina	Bosnië en Herzegovina	Staying Safe – Security Net for Women Human Rights Defenders	€ 68.111

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Stockholm, Zweden	Zweden	Tempo Documentary Festival	€ 68.280
Tel Aviv, Israël	Israël	B'tselem Security Risks	€ 1.508
Tirana, Albanië	Albanië	Strengthening democracy in healthcare by respecting human rights	€ 51.730
Tripoli, Libië	Libië	Human Rights Archive	€ 8.370
Valletta, Malta	Malta	UN Human Rights Day	€ 39.967
Valletta, Malta	Malta	Movies that Matter	€ 78.570
Warschau, Polen	Polen	International Film Festival	€ 2.568
Warschau, Polen	Polen	5th annual Dutch-Polish-Belarusian trilateral conference: safeguarding civil rights in different legal traditions	€ 9.000
Zagreb, Kroatië	Kroatië	Krunoslav Sukic Peace Award	€ 2.999
Totaal			**€ 16.184.923**

Thema: Gelijke rechten voor LHBTI's

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	LGBTI Documentary Film Screening	€ 800
Bakoe, Azerbeidzjan	Azerbeidzjan	LGBTI Themed Film Screening	€ 600
Boedapest, Hongarije	Hongarije	Movie Screening and debate	€ 500
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	United and Stronger toward LGBT Equality	€ 40.000
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Dutch Day at the International Queer Film Festival Merlinka	€ 1.500
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Local Institutions and LGBTI	€ 23.996
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Together for Improvement of the Position of Serbia's LGBT Community	€ 31.712
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Belgrade Pride Week and Pride Parade 2017	€ 15.000
Belgrado, Servië	Servië, Montenegro	Dignity at Work – Supporting inclusion of LGBT citizens in field of labor and employment	€ 35.440
Bern, Zwitserland	Zwitserland	Symposium UBS Workplace Pride	€ 5.490
Bern, Zwitserland	Zwitserland	Pink Apple Film festival	€ 1.830
Bratislava, Slowaijke	Slowakije	Stories that Move in Slovakia	€ 1.220
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	PRIDE LGTBIQ film	€ 830
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Building Bridges Amsterdam Pride	€ 950
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Albanië	Countering discrimination and protecting LGBT rights in Albania	€ 135.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Partner for Rights Inclusivity Diversity and Equality PRIDE	€ 3.846.150
Islamabad, Pakistan	Pakistan	Transgender remembrance and advocacy event	€ 340
Madrid, Spanje	Spanje	Madrid World Pride 2017	€ 2.320
Manilla, Filipijnen	Filipijnen	Out in Business: Business Believes in Diversity Forum	€ 2.755
Mexico-Stad, Mexico	Mexico	Human Rights Day	€ 2.530
Nicosia, Cyprus	Cyprus	Support Pride parades	€ 1.000
Oslo, Noorwegen	Noorwegen	Visit John Blankenstein Foundation	€ 750

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Parijs, Frankrijk	Frankrijk	Paris Gay Pride participation, film evening and seminar	€ 22.000
Praag, Tsjechië	Tsjechië	Prague Pride 2017	€ 1.484
Pristina, Kosovo	Kosovo	Improving the position of the LGBT members in Kosovo	€ 41.036
Paramaribo, Suriname	Suriname	Kom uit de kast	€ 7.500
Paramaribo, Suriname	Suriname	Expositie 'ME'	€ 24.926
Paramaribo, Suriname	Suriname	Transit Havana	€ 1.360
Riga, Letland	Letland	Improving health care for LGBT community in Latvia	€ 1.000
Sarajevo, Bosnië en Herzegovina	Bosnië en Herzegovina	Public Policy for equality of LGBTI people in Bosnia & Herzegovina	€ 41.516
San José, Costa Rica	Costa Rica	Capacity building and sensibilization on LGTBI rights for public employees	€ 5.342
San José, Costa Rica	Guatemala	Free and Equal Campaign	€ 4.500
San José, Costa Rica	Honduras	Screening of Dutch-made documentary "Out and About" in LGTBI forum	€ 900
San José, Costa Rica	Nicaragua	Equal rights for LGBTIQ people	€ 83.549
Skopje, Macedonië	Macedonië	The Parliament and Local Self-Governments Moving Forward with LGBT Rights	€ 85.602
Skopje, Macedonië	Macedonië	Addressing Anti-Discrimination and LGBTI Rights at Local Self-Government Level	€ 18.964
Sofia, Bulgarije	Bulgarije	Work It Out - Driving Business Excellence by Understanding Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Workplace Experiences	€ 411
Sofia, Bulgarije	Bulgarije	Sofia Pride Film Fest	€ 100
Stockholm, Zweden	Zweden	Eleutheria	€ 350
Stockholm, Zweden	Zweden	Pride Parade	€ 139.136
Tirana, Albanië	Albanië	LGBT Shelter	€ 50.000
Tokio, Japan	Japan	LGBT Networking event - preparation for visit COC	€ 3.791
Tokio, Japan	Japan	Participation to Tokyo Rainbow Pride	€ 7.280
Tokio, Japan	Japan	COC Nederland visit and training	€ 11.456
Tokio, Japan	Japan	Screening rights of film "I am gay and Muslim"	€ 1.315
Tokio, Japan	Japan	Participation of human rights defender to Amsterdam Gay Pride	€ 1.328
Valletta, Malta	Malta	LGBTI Families Video	€ 1.000
Warschau, Polen	Polen	Annual International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association Europe conference in Warsaw 2017	€ 4.620
Totaal			**€ 4.711.178**

Thema: Bevordering internationale rechtsorde / Strijd tegen straffeloosheid

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Astana, Kazachstan	Tadzjikistan	Enhancing judicial transparency in Tajikistan	€ 38.332
Beiroet, Libanon	Libanon	Rehabilitation Roumieh Prison	€ 150.000
Dakar, Senegal	Mauritanië	Ensemble pour l'accès des jeunes et des femmes aux droits humains et à l'état civil	€ 19.428
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Rule of Law II	€ 1.295.070
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Afghan Justice Institution Strenghtening	€ 1.868.769
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Support for Non-State Justice Providers and Advocates for Peace in Afghanistan	€ 1.996.258
Kampala, Oeganda	Oeganda	Justice, Law & Order Sector Development Plan	€ 2.000.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Bijdrage Coalition for the International Crime Court	€ 95.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Bijdrage Internationaal Strafhof: campagne Parliamentarians of Global Action	€ 85.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mediation & Justice 2016	€ 10.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Tribunal Residual Project 2016	€ 4.917
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia: Legacy Dialogues	€ 40.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Assembly of States Parties Side Event African Group for Justice and Accountability/Wayamo	€ 17.589
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	International Criminal Court - Trust Fund for Victims - Katanga	€ 70.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Bewijzenbank Syrië - Internationaal, Onpartijdig en Onafhankelijk Mechanisme	€ 750.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Contribution to the Trust Fund for Victims International Criminal Court	€ 130.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Meerjarige subsidie Global Center for the Responsibility to Protect GCRtop 2015-2017	€ 200.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Meerjarige subsidie Auschwitz Institute for Peace and Reconciliation	€ 82.094
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	The International Coalition for the Responsibility to Protect	€ 90.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Justice Rapid Response bijdrage 2015-2017	€ 200.000
Ramallah, Palestijnse Gebieden	Palestijnse Gebieden	Sawasya - Promoting the Rule of Law in Palestine	€ 3.870.000
San José, Costa Rica	El Salvador	Memory, truth and justice for four Dutch journalists in El Salvador	€ 55.080
San José, Costa Rica	Guatemala	Transformation of judicial culture and strenghthening of judicial independence through judges and magistrates associations as actors of social change for the protection of human rights and the fight against impunity in Guatemala.	€ 35.910
San José, Costa Rica	Guatemala	Strengthening participation and lobby by civil society organizations and judges and prosecutors associations in the fight against corruption and impunity in Guatemala	€ 124.992

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
San José, Costa Rica	Guatemala	Contribution to the UN Trust Fund for the "Comisión Internacional contra la Impunidad en Guatemala"	€ 247.500
Tokio, Japan	Japan	15 year anniversary of the establishment of the International Criminal Court	€ 4.660
Tripoli, Libië	Libië	Combating Impunity for International Crimes	€ 5.485.855
Totaal			**€ 18.966.454**

Thema: Mensenrechten algemeen

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio		Uitgaven in Euro's
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Training for human rights officials	€ 17.000
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Monitoring human rights situation	€ 1.129.221
Kaboel, Afghanistan	Afghanistan	Monitoring human rights situation	€ 1.053.121
Kinshasa, DRC	DRC	Film Festival in light of the International Day for Human Rights	€ 3.200
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Bijdrage Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights	€ 7.500.000
Totaal			**€ 9.705.542**

Thema: Mensenrechten en bedrijfsleven

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Environment & Governance Framework for the Niger Delta	€ 356.954
Abuja, Nigeria	Nigeria	Strengthening Accountable Governance and Behavioral Change through Lobbying and Advocacy in the Niger Delta	€ 178.401
Abuja, Nigeria	Nigeria	Grassroots Movement of the Urban Poor to Strengthen Corporate Social Accountability in Lagos and Port Harcourt	€ 38.935
Brussel, België	België	Event on Business and Human Rights for International Human Rights Day 2017	€ 6.734
Kinshasa, DRC	DRC	The Global Compact Project in DRC	€ 24.894
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Fonds bestrijding Kinderarbeid	€ 194.152
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Fonds bestrijding Kinderarbeid	€ 791.500
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Advancing children's rights in business	€ 270.000
Warschau, Polen	Polen	Workshops: The mechanism for handling complaints of violations of the Organization for Economic Cooperation and Development Guidelines for Multinational Enterprises by enterprises	€ 590
Totaal			**€ 1.862.160**

Thema: Ernstigste schendingen

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Dakar, Senegal	Mauritanië	Promotion des droits des migrants à Nouadhibou	€ 11.844
Kinshasa, DRC	DRC	Femme O Fone Phase 2	€ 180.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Strengthening International Commission of Missing Persons Hague Headquarters	€ 500.000
Nicosia, Cyprus	Cyprus	Finding remains of missing persons	€ 125.000
Totaal			**€ 816.844**

Overig

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Abuja, Nigeria	Nigeria	Strengthening People with Disabilities Advocacy Capacity in Nigeria	€ 87.557
Abuja, Nigeria	Nigeria	Uniting for the Rights of Marginalized Groups	€ 17.316
Astana, Kazachstan	Kazachstan	Child Welfare Hackfest in Bishkek	€ 15.000
Belgrado, Servië	Servië	Art of Integration - Improve integration of asylum seekers and refugees in Serbia	€ 34.000
Belgrado, Servië	Servië	To Protect Migrants' Rights	€ 49.056
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Demons of Paradise movie	€ 707
Colombo, Sri Lanka	Sri Lanka	Language rights of minorities	€ 87.354
Dakar, Senegal	Mauritanië	Projet de vulgarisation des droits humains via les réseaux sociaux avec les jeunes leaders associatifs de Rosso et Boghé.	€ 19.717
Dar Es Salaam, Tanzania	Tanzania	Integrity Feature Film	€ 15.345
Jakarta, Indonesië	Indonesië	Local Economic Development of People with Disability through Active Advocacy for an Inclusive Policy	€ 108.900
Khartoem, Soedan	Soedan	Vertrouwelijk	€ 2.482
Kiev, Oekraïne	Oekraïne	Chesno. Filter the Judiciary	€ 55.622
Koeweit, Koeweit	Bahrein	Youth Leadership in Peace and Human Rights Program	€ 8.117
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Albanië, Georgië, Kosovo and Oekraïne	Child protection system strengthening for children in conflict with the law	€ 475.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	International Peace Institute	€ 170.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Africa Legal Aid Den Haag	€ 50.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Wereldwijd	Mediation & Justice 2017	€ 63.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Niger	Migrants Rescue and Assistance in Agadez Region	€ 2.500.000
Ministerie van Buitenlandse Zaken	Polen	14 Millennium Docs Against Gravity Film Festival	€ 1.155
Nairobi, Kenia	Kenia	Kenya Dialogues project	€ 243.375

Post, land/regio	Project heeft betrekking op land/regio	Project/activiteit	Uitgaven in Euro's
Pretoria, Zuid-Afrika	Zuid-Afrika	Inequality Indaba	€ 14.808
Tbilisi, Georgië	Georgië	Strengthening Pre-sentence Reporting Schemes for Children in Conflict with the Law and Enhancing Informed Decision-making Process in the Criminal Justice System of Georgia	€ 8.909
Tel Aviv, Israël	Israël	Mawtin Applied Think Tank for Shared Citizenship	€ 18.000
Tirana, Albanië	Albanië	Contribution for a better respect of the rights of asylum seekers and refugees in Albania	€ 28.938
Tirana, Albanië	Albanië	Leveraging and bridging Legal Aid Services closer at Local Level through collaborative network	€ 48.890
Tirana, Albanië	Albanië	Building police workers capacities to respond effectively to victims of trafficking, domestic violence and hate crime	€ 28.570
Tirana, Albanië	Albanië	Combating violent extremism in Albanian prisons	€ 22.000
Valletta, Malta	Malta	Holocaust Memorial Day	€ 288
Totaal			**€ 4.174.106**

tersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexicoB
islavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarSt
kholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDak
HoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKin
tonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbeba
ipoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRiyad
amakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaToro
oRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSa
PauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretor
BangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunis
anaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemb
gSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRi
dLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFra
furtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakoIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMuscatKa
palaParijsMadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusakaWen
HongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBarcelon
raagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManagu
NewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijn
ongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbeba
ewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSy
eySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgK
beYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngelesM
anDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersburgSha
haiBagdadJakartaKoealaLoempoerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagoIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKopenha
nWenenCaracasBernKoealaLoempoerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLonde
retoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoeweitW
enKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamM
ourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanB
dadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboCan
rraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangkokWen
LaPazParamariboBoekarestSarajevoKoealaLoempoerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberraBogotáParijsLaPazWen
AccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBrusselMexico
PetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexico
atislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakar
ockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgD
arHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiers
ingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAb
aTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRi
dBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaT
orontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpe
aoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPr
oriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileT
isManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLux
mburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindho
RiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusak
rankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakoIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMusca
ampalaParijsMadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusaka
enenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBar
lonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséMa
guaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBe
jnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAb
aNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofi
ydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHambu
KobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngel
MilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersbur
hanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagoIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKop
hagenWenenCaracasBernKoealaLoempoerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoL
denPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoew
WenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSala
nMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAm
anBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColom
oCanberraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangk
WenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKoealaLoempoerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberraBogotáParijsLa
zWenenAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBrusse
exicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomb
MexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMusc
DakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxe
burgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougo
lgiersKingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmste
amAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNe
YorkRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBom
SofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaA
werpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSao
uloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiago
eChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJosé
omeLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMusc
tWindhoekRiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoeda
estLusakaFrankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakoIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiy
hMuscatKampalaParijsMadridBelgradoBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingt
LusakaWenenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverA
karaBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAtheneIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmS
oséManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHa
nnaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYor
disAbebaNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMon
alSofiaSydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChile
amburgKobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLo
ngelesMilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPet
sburgShanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagoIslamabadKingstonDamascusTunisBogot
KopenhagenWenenCaracasBernKoealaLoempoerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQ
toLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJosé
oeweitWenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoerKaapstadLuandaKievLusakaDarE
alaamMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaput
AmmanBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoCol

Deze brochure is een uitgave van:

Het ministerie van Buitenlandse Zaken

Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag